

הלצה קדמניה

על

ראשי פילוסופי היונים הקדמונים.

מתרגמת ומבארת

מאת

Dr. S. RUBIN.

מקח הספר — 30

קראקא

בדפוס של יוסף פישער. בהוצאת המו"ם אהרן פויסט בקראקא.

שנת תרנ"ז לפ"ק.

	fl. kr.
המאסף או ערך מילין המלאכותיות טרעצעק	—.30
לתולדות ר׳ סעדי׳ גאון כהנא	—.20
דניאל דירונדה פרישמאן	2.—
שתי הקצות ברודעס	2.—
זקנים עם נערים הנ״ל	—.50
הרמון הנ״ל	—.30
מאין ולאן ח״ר מהנ״ל	—.40
אהבה תחולל נפלאות מהנ״ל	—.10
שלשה ספורים מהנ״ל	—.20
מוצאי גולה שפ״ר	1.50
מקל נועם זבאריזער ח״ר	—.75
מקל הובלים מהנ״ל	—.30
מתק שפתים שירי ר׳ עמנואל פראנשים	1.—
ניב שפתים דאליצקי	—.60
מבטח עוז גאלין	—.60
המדבר בלשון עמו ג״ח	1.50
קבוצת שירים מיזים	—.30
אב לבנים (קאמפע) העתקת נייווידעל	—.20
אבי הנגפים משירי סלאוואצקי געשווינד	—.20
תולדות ישראל בלה״ק ופולניש דאנקאוויטש	—.50
שם ויפת ראלל ד״ח	—.75
דברי תורת ע״פ דרכי ההשכלה ראפאפארט	—.30
בית האוצר שד״ל לשכה א׳	—.30
תולדות אלישע בן אבויה	—.60
המלים קונקראדאציע החדש שבי״ל	2.—
התפוח לאריסטו עם העתקה אשכנז	—.15
חדות ר׳ שלמה ן׳ גבירול זאקש ופתרוניהם ר״ש	—.25

הלצה קדמניה

על

ראשי פילוסופי היונים הקדמונים.

מתֻרגמת ומבֹארת

מאת

Dr. S. RUBIN.

מקח הספר — 30

קראקא

בדפוס של יוסף פישער. בהוצאת המו״ם אהרן פויסט בקראקא.

שנת תרנ״ז לפ״ק.

KRAKAU, 1897.

Verlag von A. Faust's Buchhandlung in Krakau.

הערה לעין הקורא.

תרגום המליצה המסולאה הזאת נדפס כבר בספר „תהלת הכסילים", אבל בלי שום באור על אודות דרכי הפילוסופים ההם ודעותיהם השונות והמשונות, שע"כ היו דברי חידודין של לוציאן כספר חתום בעיני רוב הקוראים העברים, אשר עתה בספר הנוכחי ימצאו די באר מפורש בשום שכל הלך־נפש הפילוסופים ושיטתם בבתי מדרשם, ויתבוננו על עזוז התולי המתלוצץ הנוקבים וחודרים בעקיצותיהם החדות עד תכונת נפשות כ"א מהפילוסופים בשחוק מרבה להכיל.

KRAKAU.

Druck von Josef Fischer (Grodgasse Nr. 62).

רָאשֵׁי הַפִּילוֹסוֹפִים הַקַּדְמוֹנִים.

(הלצת לוציאן [1]).

אלהי מעוזים יופיטער יושב על כסאו נגיד ומצוה את משרתיו לאמר: מהרו הנה נערי, פנו דרך, הכינו כסאות לשבת, סולו המסלה לכל הבאים בגבולי, הביאו את הפילוסופים מורי שיטות ומיסדי כתות לצבאותם, הלא המה: פתגורס, דיוגינס, אריסטיפפעס, דעמוקריטס,

---

[1]) Lucian סופר יוני במאה הראשונה למספרם, לץ מתלוצץ נודע למשגב בהתוליו החדים כחרב פיפיות על הבלי הגוים ושיחותיהם הקדמוניות במסתרי העכו"ם, והועיל להותם להעביר גילוליהם ואליליהם כן הארץ, ובלעגו היוקד כאש צרבת המטיר פחים וגפרית על ראשי הזופיסטים *) המתפלספים בימיו וקראו א"ע על שם כתות הפילוסופים

---

*) בראשונה קראו היונים את מוריהם בחכ"ד בשם Sophisten ר"ל „חכמים" (מן Sophie חכמה בל"י), עד שבא פתגורס ואמר שאין ראוי לו לאדם, אף אם למד תורה הרבה להחזיק טובה מרובה לעצמו, להתגאות ולהתכנות בשם „חכם" (כענין שכתב בדורותינו התלמודי הגדול ר"י מליסא בהקדמת ספרו „חות דעת" על ש"ע יורה דעה, שמטעם זה נתנו את השם „תלמיד חכם" למלומד, ומקור הדבר בתוס' שבת קי"ו ד"ה פילוסופא ע"ש) כי זה שמו אשר יקראו לו: „אוהב (Philo בל"י) חכמה (Sopie) היינו Philosoph. אבל בימי סיקראטעס ואפלטון קמו בארץ אנשי כת מדברים מפלפלים (בראשם נודעים בשמותם: פרודיקוס וגורגיאס והיפפיאס) אשר אין כחם אלא בפיהם, ובלשון מדברת גדולות דברו על הכל במופתים הגיוניים והיקשים הטעיים לרמות ולהונות את שומעיהם, ואנשים ההם חזרו וקראו את שמם סופיסטעים המוכן חכמים. נגד חכמים מדומים מערימים כאלה התעוררו סוקראטעס ואפלטון ודברו עליהם קשות, עד שהיה שמם „סופיסטעים" לשם גנאי בקרב העם, כמו פוחזים וריקים. אכן בימי לוציאן התעוררו והתעודדו אנשים מתחכמים כאלה עוד הפעם והרימו ראשם לגאון ולתפארת עד שהתילכו לפני מלכים, והיו שרים זהב להם.

הערקליטס, כוקראטס, אפיקורס, קריזיפפעס, אריסטו, פירהו. ואתה מלאכי מערקור קרא בגרון אל תחשוך, למען יאתיו ויתאספו קונים רבים, לקנות מידנו פילוסופים שונים בדיעותיהם ומשונים בבגדיהם ובמנהגיהם.

פִּתַגוֹרַס — Pythagoras [2]

יופיטר: קרא הנה את היוני הלז עם קווצות שערו הארוכות, נכבד האיש בתוארו והחכמה תאיר פניו.

הקדמונים בעם היונים, והתפארו במלבושיהם וכמנהגיהם וחשבו כי בזה היה העיקר בין הפילוסופים הקדמונים, וזאת היתה חכמתם ובינתם לעיני העמים, ושמו האחרונים האלה כל מגמתם לעשות כמעשי הראשונים וכמנהגיהם, למען ישוו אל מוריהם אשר יקראו בשמותם, לא להוקיר האמת והחכמה כמוהם — נגדם קם לוציאן בלעגי התוליו והואיל לשפוך בוז וקיקלון גם על גדולי הפילוסופים הקדמונים בעצמם, וכשל עוזר ונפל עזור והגזע יהרס אם יעקר השרש, וחפא עליהם כה וכה דברים אשר לא כן, כפי אשר מצא אותם בספרו של דיוגינס לאערציוס, אשר זה האחרון אסף בלי הבחנה ובלי בקרת את כל תפל ואפע אשר מצא כתוב על דבר הפילוסופים הקדמונים, שקר מהול באמת, הפוזה על כל קוץ וקוץ, כי כן אהבו אז לתלות בוקי סריקי על גדולי חנזירים ההם, על אשר פישו א"ע מדרך כל הארץ. ובזה נראה גם הלום איך יצדק הפתגם הנודע: Du sublime au ridicule il n'ést q'un pas שר"ל אך כפסע בין הנשגב ובין המהותל, ויותר שהאדם רם ונשא יותר נקל להבדחן להתלוצץ עליו, כי הנשגב יוצא משורת הרגיל כמו הנמוך — ומלבד זאת מציג לוציאן את הקוניט בדמות אנשים בוערים כורים וע"ה המשגיחים על החכמות באספקלריא הדיוטית שלהם לצחק בם.

[2]) ראש הפילוסופים הקדמונים, מסתתר בחביון חקירותיו במליצות חידות חדות ותריפות — „ואמרו כי החכם הנקרא פיתגאריש היה מחרן והיה חכם בחכמת החשבון והיה יודע דברים נסתרים ועניינים מן הנבואה לזכות נפשו ושהיתה טהורה מתאוות זה העולם השפל" (מקור חיים על הראב"ע סוף פ' בהעלותך).

מערקור (קורא): הוי פתגורס! רדה הנה למען יראו בך האנשים האלה.

יופיטר: הראהו אל הקונים ומכרהו לצמיתות.

מערקור (קורא): הא לכם פילוסוף נשגב! מי החפץ להתרומם על כל מתי חלד מאד נעלה? מי הוא זה הרוצה לדעת מערכת התבל כלה ומלואה? מי גבר יחיה וימות ויאבה לקום אחרי מותו מקברו ולחיות מערמת עפרו בתחית המתים?

קונה אחד בא ואומר: אמנה מראהו נאוה ועוז פניו ישונה — הגידה נא מה חכמתו?

מערקור: חשבון, תכונה, שיעור, שיר [3]), ובשאר רוהו הוא מכשף [4]) עושה נפלאות, צופה יודע סתרים וחוזה עתידות.

הקונה: האוכל לנסות דבר אליו לשאול את פיהו גם הוא?

מערקור: שאל כאות נפשך.

---

[3]) היינו מוסיקא שהתעסק בה פתגורס הרבה ומצא בה את הערך המשולש בקול: Trias harmonica. בעלי חכמת המוסיקא קראו למספר השמונה קונסונאנצה שלמה, מפני שכל הקולות כלולים בו מן א׳ עד ח׳, ומשום זה קראו הפתגוריים למספר השמונה מספר הצדקה והשלמות.

[4]) ככה חשבו הבריות בדורותיו של פתגורס כי הוא בעל מופת עושה נפלאות, והסבה לדיעה המונית הזו היתה מפני שהמפליא פלאות הנודע אפולוניוס מן טיאנא (ראה על אודותיו בספרי „אבן החכמים" צד 10 הערה 16) התפאר להיות גלגול פתגורס. אבל מצד אחר צודק במקצת התואר הזה על פתגורס, אשר הורה מציאות רוחות שדים ומזיקין המביאים פגעים וחלאים רעים בעולם, כמו שברר זאת החכם Vignoli בספרו "Mythus und Wissenschaft„ צד 205 ע״ש, והאמין שכל חלל האויר מלא שדים מזיקים, כמו שמספר דיוגנוס לאערטיס בספרו השמיני.

הקונה: הגידה נא לי, פילוסוף, אי מזה אתה?

פתגורס: מעיר סאמוס אנכי.

הקונה: איפא גדלת?

פתגורס: בארץ מצרים, בעדת כהניה חכמיה וחרטומיה.

הקונה: הודיעני נא ואדעה, מה איפא תלמדני בינה אם אקנה אותך לי לעבד?

פתגורס: לא אלמדך מאומה כי אם הזכר אזכיר בע״פ [5]) את נשמתך בכל התורה והדעת אשר שכחה בצאתך מרחם אמך [6]).

הקונה: באר לי דבריך.

פתגורס: בראשית אטהר את נשמתך מכל טומאה וחלאתה אדיח מקרבה.

הקונה: דמה בנפשך כי כבר טהרתי מכל סיג ורפש מזוקק שבעתים. ועתה הורני נא איככה תזכירני את התורה אשר ידעתי בבטן אמי?

פתגורס: בטרם תפקח אזנך לשמוע בלמודים, יסכר פיך חמש שנים ערלים יהיו שפתיך [7]).

---

[5]) פתגורס לימד בע״פ בלבד ולא בכתב כי לא כתב ספרים (Eckermann, I, 336).

[6]) המתלוצץ שם בפי פתגורס דמיון אפלטון, כי נשמת האדם למדה כבר תירה וחכמה בעוד היותה באוצר הנשמות בטרם יולד האדם, וכי כל שקידת האדם בדעת ובתבונה אינה אלא הזכרת (Reminiscentia) דברים שנשכחו להנשמה בשעת לידת האדם. דיעה זו באה אל חכמים רבים ובתוכם גם חכמי האגדה בתלמוד כידוע בספורם (נדה ל׳ וזוהר פ׳ אחרי מות) מהנר הדולק על ראש העבור במעי עמו והוא צופה ומביט מסוף העולם עד סופו ומלמדין אותו כל התורה כולה וכו׳ וכו׳.

[7]) החברים החדשים בכנסת פתגורס הכינו את עצמם לקבל

הקונה: תשואות חן לך, אהובי, אם כן קח לך אלם או חרש ללמדהו תבונות, אלהים בראו לי לשון בחכי, ואותה לא אדביק למלקוחי, כאלם לא יפתח פיו. אף גם זאת השמיעני נא מה יעשה עמי אחרי חמש השנים אשר נאלמתי דומיה והחשיתי?

פתגורס: אז אנהגך אביאך פנימה ואחזק אותך בחכמת הזמר (מוזיקא) בידיעת השיעור (מאטעמאטיק) [8].

הקונה: מה טוב! בראשונה אנעים זמירות ואחר כן אבקש חשבונות רבים.

פתגורס: אחרי כן תחל ללמוד יסודות המספר והמנין [9].

תורה וחכמה מפי רבם בחסמם את פיהם בשתיקה חמש שנים, כי יסוד כל סוד כמוס ונסתר היא שתיקה (כמו שהכיר אליהו בדממת דקת את רוח האלהים) וזהו הנרצה באמרם: סיג לחכמה שתיקה. וידענו כי במחזות המסתרים בין היונים היתה שתיקה החיוב היותר גדול, ומהם בא נימוס השתיקה בכנסת פתגורס, שע"כ לא אכלו תלמידי פתגורס דגים שהיו להם סמל השתיקה כי הדגים אלמים ואינם מוציאים קול (ראה Creuzer Symbolik II, 398). ברמז כזה נזכרות בשיטות הגנוסטיקים והאופיטים ספירות בשמות שתיקה דממה, ויאמרו המקובלים כי הספירות העליונות תלויות במקום השתיקה, וכן בשיטות האפלטונים החדשים נתנו את השתיקה בעולם העליון. וזהו הנרצה בספר יצירה: עשר ספירות בלימה בלום פיך מלדבר! —

[8]) נודע „לוח פתגורס" המכונה אבק (Abakus) סופרים אשר המציא להכפלת המספרים, והמצאתו בהנדסה מודעת בשם Pythago-räischer Satz עד היום הזה.

[9]) בשיטת פתגורס תכון תתכל על מוסדות המספרים, וביסודות המספר והמנין נברא העולם. וזהו הנרצה גם בספר יצירה (Postel מעתיק ספר יצירה מחליט כי ספר יצירה היה לעיני פתגורס) בשם ספירות (שהוא לדעת המקובלים הראשונים מלשון מספר כמ"ש הרמ"ק בפרדס

הקונה: המספר והמנין?! האם לא אוכל למנות ולספור כמוך?

רמונים שער ראשון, וכן שפע טל שער א׳ פרק ה׳, וכמו שהעיר ר״י מוסקאטו בפירושו על הכוזרי בשם ר׳ ברכאל בפרקיו כי לזה נקראו ספירות (Ziffern) מלשון ס׳פ ר ומונה) ובאמרו „עשר ספירות ... שבהם ברא הקב״ה את העולם״, ועוד הפילוסוף לייבניץ אמר Deus calculat fit mundus שר״ל כשהאל סופר נברא העולם. וכשם שנברא העולם בכח המספרים (היינו ביחוד הבלתי גבולי והגבולי או הזווג והנפרד כמ״ש אריסטו בספרו Methaphysik, XII 1, הזוג והנפרד הם במציאות: האין כוף והבעל תכלית, כי הזוג מתחלק לחלקים שוים עד אין קץ והוא בלתי תכלית, והנפרד בהתאחדו אל הזוג ישלול ממנו ההתחלקות ההוא ויגביל אותו, והוא בעל תכלית), כך עומד העולם על כח המספרים. תלמידי פתגורס מצאו כי יסודות המספרים ועיקריהם הם מוסדות כל היקום בשמים ובארץ, הגשמיים כמו הרוחניים, כי אין חכמה ואין תבונה שלא תהיה בנויה על מספרים. המספר היא ישות כל הנמצאים, וכל אישי היקום אינם אלא אותות הספירות, וכן אמר אריסטו כי המציאות היא חקוי המספרים וחותם תכניתם, ופעולות הטבע במעשה החשבון לצייר מספרים בכל ילידיה. ואמר פילולאוס כי המספר יסוד התבל מפני שבלעדו אין דבר נכר ונגבל ובחושך יכוסה. ואמר סעווירינוס בועטהיוס שכל מעשה בראשית נבנה על ערכי המספרים ומחברותיהם אשר עלו במחשבת הבורא קודם היצירה. ראבאנוס כתב ספר בפ״ע על אותות המספרים בתולדות הטבע. התוכן קעפלער לא הספיק לעצמו במה שנתבאר אצלו במופתים הותכים ע״י חכמת ההנדסה, אבל ג״ב נמשך אחרי כת הפתגוריים והאפלטונים בהשתדלו לבאר ספקות המתרגשות ע״י סגולות המספרים (שלמה מימון בקורות הפילוסופיא בהקדמת באורו גבעת המורה על המו״נ להרמב״ם). גאלילעאי היה רגיל לומר: התבל היא ספר האלהים ואותיותיו הם המספרים. וזהו הנרצה בספר יצירה במלות: ספר סופר וספור, בסודו המשולש כמו שכל משכיל ומושכל להרמב״ם ס״ח לראשון, ואצל הראב״ע בפ׳ תשא: דעת יודע וידוע, כי ספירה ומחשבה דבר אחד (בלשון עברית מורה השרש ח ש ב: חשבון ומחשבה) ובאשר שאלו לאפלטון: מה יתרון לאדם על שאר בעח״י? השיב כי

פ ת ג ו ר ס : גם נא למנות.
ה ק ו נ ה : אחד, שנים, שלשה, ארבעה —
פ ת ג ו ר ס : דום! עתה תראה היקרך דברי. המנין אשר תדמה למספר ארבעה הוא באמת ע ש ר ה [10]) אם

האדם חושב וסופר. גם המשורר היינע אשר התל בעושי המספרים לרעיונים כמוסיים בפ״ע בשירו Symbolik des Unfinns, הודה בספרו על הפילוסופיא באשכנז (ע״ש בספר שלישי על קאנט) כי רעיון רם ונשא עלה על לב פתגורס לציין יסודי הישיים ע״י מספרים שהם דומים לרעיונים בעצמם, כי נוכל לציין היטב את הרעיונים ע״י מספרים, שהם רק לבוש לרעיון ולא עצם הרעיון כחלום בעלי הסודות, וכן אמר פילוסוף דורותינו ק ר ו ג בלעקסיקון שלו ערך Zahl כי אין ממש עצמי בסודות המספרים כי אם בלבושם. בשיטה הזו להראב״ע האריך מוהרנ״ק בספרו מונה״ז שער חכמת המסכן לחקרה ולבארה, והעיר שם ג״כ כי בלי עזר עיון והשכלה בציורי המושכלות בעצמותם, ואך ע״י תכונות המספרים וערכי החשבון בלבד, לא נוכל לבוא אל סודות המציאות פנימה.

[10]) המספר עשרה, כשם שהוא במלאכת החשבון הפשוט באריטמעטיקא שהכל הולך אחר העשיריות (Decade), כך בסודו הרוחני לחכמי הספירות הוא כן וכסים לכל המספרים שהם מורכבים בקרבו, החומר היולי בכוחות התולדה, ממנו יצאו ואליו ישובו, ומספר הארבעה היה להם לפי״ז מקור העשרה ושרש כל המציאות, וכמו ב נ ג ל ה „מספר העשרה מקבץ כל האחדים וכוללם כאחד, כי בתשעה ישלם העגול, והעשירי היא נעיצת סופו בתחלתו, והצורה העגולה שלא נודע לה ראש וסוף הוא רמז לכל דבר בלתי בעל תכלית״ (מעריך המערכות) כן ב נ ס ת ר היא חכמת הקבלה — (שיצאה מאת שיטת פתגורס לדעת חכמים רבים *) = עשר ספירות בספר יצירה, ופירש

*) הקבלה יצאה מאת כת האיסיים (כמו שבררתי זה בספרי יסוד ומסתרי העכו״ם וסוד חכמת הקבלה) ולדעת Hugo Grotius Epist. 552 יצאה פתגורס מבית מדרשם. והסופר הקדמון דיוגינס (מוזכר ביוסיפון נגד אפיון ח׳ כ״ב ובספרי קלעמענס ואייזביוס בשם היהודי אריסטובול מאלכסנדריא) מספר כי

כך אתה מונה: אחת, אחת ושתים, אחת ושלש, אחת וארבע, בסכומם העולה למספר עשרה מתוך מספר הארבעה [11]). שני המספרים האלה הארבעה והעשרה קדושים ליבסידותיהם.

המקובל הקדמון ר׳ עזריאל בספרו עזרת ה׳ טעם המספר עשר כי כל נקודה באה בג׳ קוטרים אורך ורוחב ועומק וכשתכם זה בזה בדרך מספר מרובע השלשה עושים תשעה ועם המקום הסובלם הם עשר. הרמ״ק בספרו פרדס רמונים מעיר כי מספר עשר אצבעות בספר יצירה רומז על הכתוב כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך, כי בריאת השמים וצבאם היו ע״י האצבעות שהן הספירות *), ובכוזרי מ״ד סי׳ כ״ה ז״ל: וסוד המספר אינו כי אם בעשרה כמו שאמר עשר ספירות בלימה... ולהם סוד חתום למה עמד החשבון על עשרה. וע״ע בס׳ גנת אגוז לר״י גיקטיליא ח״ב בסוד חלקי המציאות עשרה, וע״ז רומז גם החרוז חכמוסי בשיר היחוד „כל הנראים ותנשכלים והמרעים בעשר כלולים״...—

[11]) הסוד הזה הגיע עד חכמי ח״ן ובעלי הקבלה בעמנו, שהיה להם מספר הארבעה מקור העשרה, כי מארבעה עד המספרים שלפניו נתהוה העשרה. על חבור ארבעת המספרים האלה לסך עשרה רומז ר״ש אבן גבירול בספרו מקו״ח לאמר: „צורת השכל דומה לצורת האחד, וצורת הנפש דומה לשנים, וצורת הנפש החיונית דומה אל השלשה, וצורת הטבע דומה אל הארבעה״. וכן באמרו שם ה׳ ל׳ „המציאות מסודרת במעלת האחד, והמהות מסודרת במעלת השנים, והאיכות מסודרת במעלת השלשה, והכמות מסודרת במעלת הארבעה״. וכן אימר הר״י אבן לטיף בספרו רב פעלים לאמר: „השר הגדול הוא הסובל צורת האחדות וצורת הנקודה הפשוטה,

---

פתגורס במסעו ומלרים לבבל דרך ארץ יהודה התודע שם אל היהודים וקבל מהם או מסר להם מקלת סודותיו (Nanze B. II, S. 109) וכן Brucker בספרו Hist. cab. II. 937 מזכיר Cabbalam et Pytagoricorum...

*) ידוע (עיין Böttiger בארכעולוגיא שלו ח״ג, גם Arndt בספרו על מקור הלשונות) כי ראשית חנוך המספרים אלל העמים הקדמונים היה ע״י עשר האלבעות בשתי הידים, וגם אותיות המספר להרומיים הם בתמונת כף היד עם האלבעות.

במספר הארבעה אנחנו נשבעים בברית חברתנו [12], וגם מספר העשרה [13]) שבועת קודש לנו. שליבת שני המספרים האלה בתמונת משולש [14]) המכיל בשלש

והשכלים הנפרדים סובלים צורת הקו וצורת השנים, שהם התחלת המנין מצד היותם עלות ועלולים, והרקיע העליון הוא במעלת השלשה, וסובל צורתו וצורת הגוף, לפי שגדר הגוף הוא היותו בעל שלשה רחקים, וההיולי במעלת הארבע לפי שקבל ד׳ צורות, הרי לך חשבון העשרה שבו צורת העולם הכללית, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע". בעצם הסוד הזה כלל המקובל ר"י גיקטיליא בשערי אורה את עשר הספירות בשם בן ארבע, וכן הוא בס׳ שפע טל שער א׳ פ׳ ה׳. המקובלים מונים שבעה מינים מספרים כמוסים (פרדס רמונים שער הצירוף פ"ת) ואחד מהם הוא „מספר הקדמי" שהוא הסוד הזה בבאור השל"ה דף ו׳ בזה"ל: „וגם ד׳ במספר הקדמי עשרה כי המספר עד ד׳ דהיינו א. ב. ג. ד. עולה עשרה כי הוא ספירה עשירית".

[12]) הארבעה היה המספר היותר נכבד אצל תלמידי פתגורס, והיה להם אות התגלות האלהית במקום (ד׳ רוחות) ובזמן (ד׳ תקופות ביום ובשנה), ונקרא אצלם המספר הקדוש המכונה „השם המרובע" (Quaternio-Tetraktys), והיה להם שרש כל היקום, ותלמידי פתגורס נשבעו במספר הארבעה המכונה שבועת פתגורס, ואלה הם שני החרווים בשבועה הזאת:

Juro ego per sanctum pura tibi mente quaternam,
Aeternae fontem naturae animique parentem.

ואל המספר ט"ז היוצא ממרובע 4 קראו הפתגוריים מספר ההצלחה.

[13]) הפתגוריים נשבעו גם במספר עשרה הקדוש להם והנכבד גם לבעלי סוד אחרים כנ"ל.

[14]) המשולש היה סמל יצירת העולם בשיטות פתגורס ואפלטון, וברמזים שונים אצל הרבה עמים קדמונים, ופלוטארך מצא את הסוד הזה גם במסתרי המצרים (Meiners Religionsgeschichte d. ält. Völk. S. 173) ואמר ר"י אבן לטוף בספרו רב פעלים הנ"ל בזה"ל: „המשולש ידו בכל ויד כל בו מצד היות כל גוף משולש לפי שגדרו שלשה קוים... השלוש משתלש מן הראש הנעלם עד סוף העולם, והבן

צלעותיו המספר ארבעה ובכללו עשרה [15]) היא מלאה סודות אצלנו כגרעוני תפוח הרמון.

הקונה: אמנה, חי מספר הארבעה! מימי לא שמעתי תעלומות נסתרות וסודות כמוסים כאלה.

פתגורס: אלה הם יסודות המספר והמנין שהזכרתי [16]) — אחרי כן אורה אותך משפטי ארבע היסודות אמר״ע על חוקותיהם תנועותיהם ותמונותיהם.

הקונה: מה זאת תשמע אזני? הגם לאש ולאויר תמונה ותבנית?

זה". וכן אמר הראב"ע כפ׳ שמות (כנוסחת בעל אוהל יוסף) „כל יש הוא גוף משולש כי יש לו אורך ורוחב ועומק". ונודע סמל פתגורס ותלמידיו בשני משולשים משולבים (Signum pytbagoricum) המכונה אצלנו „מגן דוד" (שהיה לדעת הרב חיד"א בספרו „דבש לפי" בעל שש קצוות וגם בעל שלש קצוות) שר"ל (לדעת ר׳ יחזקאל הלוי בספרו בקרת התלמוד) „דוד החכמה=פהילו-זופוס הכנוי של פתגורס, ובטעות יחסו אותו אל דוד מלך ישראל.

[15]) פתגורס צירף את ארבעת המספרים הראשונים בתמונת משולש כזה: שהם עשר נקודות כמספר ארבעה במילואו הנ"ל ובכל צלע ארבע נקודות ונקרא Tetras שר"ל מרובע בלשון יונית. ולדעת הפילוסוף קרוג גם התמונה Tetraktys שהזכרנו לעיל איננה לכבוד מספר הארבעה בלבד, כי אם הכוונה על המספר עשרת המורכב מחבור ארבעת המספרים הראשונים כנ"ל.

```
   o
  o o
 o o o
o o o o
```

[16]) סדר המדרגה לפתגורס כן הוא: האחד הוא יסוד השלמות והיצירה. מן האחר נאצל השנים ברמז על העולם המוחשי שבו החילוק והפירוד וכל רע *), עד שבא מספר השלשה שהוא שרש כל טוב והמתיק את הדין. אחר השלשה בא הארבעה, יסוד ושרש

---

*) כשם שהאחד יסוד כל שלמות, כך הזוגי מקור כל חסרון, וחכמי אומות הקדמונים החזיקו מספר הזוגי לסכנה גדולה, וזו גם דעת חכמי התלמוד (פסחים ק״י) כי הזוגי הוא סימן רע, ועל הנפרד אמר ווירגיל שהוא משמח אלהים,

פתגורס: כן הוא, הן תנועה להם ואין תנועה לדברים נעדרי תמונה. תמונת היסודות במערכת משולשים [17]).

הקונה: רזי עולם תבענה שפתיך!

פתגורס: בזאת תבין להשכיל כי גם עצם האלהות אינו אלא מכסת המספרים [18]).

הקונה: הפלא ופלא!

פתגורס: גם תפקחנה אזניך לשמוע, כי גלגלי השמים בתקופתם משמיעים זמר נעים במערכת קולות המוסיקא [19]).

כל בריאה חומרית ושכלית, מספר סכומם שהוא עשרה כנ"ל כולל ומכיל כל הספירות עם כל הבריאה. והאחרונים הוסיפו עוד סוד מעגל העשיריות, (Nulle) אשר בעצמותו כמוהו כאין וכלא נחשב ובכ"ז כוחו בכל המספרים (כמו הנקודה שאינה מתחלקת היא יסוד כל השטחים), רומז על הסבה הראשונה המושגת לשכלנו אך בדרך השלילה, שהיא ספירת אין להמקובלים, ואצל הפילוסוף העגעל: האין המוחלט=Absolut Negative, והבלתי ידוע (Unbewusst) בפי החרשים.

[17]) שני המשולשים המושלבים, האחד בעוקצו למעלה כזה △ והשני בעוקצו למטה כזה ▽ רומזים על שני היסודות: אש ומים, שהם מתנגדים זה לזה בתכונותיהם: חם ויבש המשתוקק בקלות ראש למעלה, לעומת קר ולח המשפיל בכובד ראשו למטה. מקור הציון הזה בארץ הודו לאותות האלהיים של ווישנא המושל על המים ושיבה המושל באש.

[18]) „וזה השם הנכבד הוא האחד שהוא בעצמו עומד ואין לו צורך לאחר לפניו, ואם תסתכל מפאת החשבון שהוא האחד ראש הכל וכל חשבון מהאחדים" (הראב"ע בפ' תשא) „האחד שהוא טרם החשבון הוא מפאה אחת סבת כל החשבון ומפאה האחרת הוא כל החשבון..." (הנ"ל בספר דניאל) וזהו „פליאת חאחדות" אצל המקובלים, והנרצה בספר יצירה „ולפני האחד מה אתה סופר".

[19]) כעין מליצת הכתוב „ברן יחד כוכבי בקר" — פתגורס ותלמידיו דמו להם את התבל בסדר עשר ספירות משולבות אשה אל אחותה במערכת המוסיקא. והן עשרת הגלגלים להתוכנים (ידוע כי

הקונה: האח! נגינות שמי שמים תשמענה אזני!
פתגורס: ועוד תתבונן לדעת, כי עצם ישותך הנראה כגשם אחד, הוא באמת כפול בשנים, א׳ במראה ושני במציאות.

פתגורס היה הראשון אשר הורה סבוב הארץ במעגלה סביב השמש והורה לתלמידיו כי הכוכבים הם עולמות בפ"ע) הרמב"ם בכ"ח לשני מספרו המורה אומר: „וסיעת פיטאגורוס כלה תאמין שיש להם (להגלגלים) קולות ערבים נערכים עם גודלם כערך נגוני המוסיקא", והוא כמו הראב"ע מצא בקולות כנפי הכרובים כקול מים רבים כקול שדי קול המולה כקול מחנה וקול מעל לרקיע במעשה מרכבת יחזקאל את דמיון המוסיקא הזו של פתגורס, שכיון הנביא שהיו לגלגלים קולות הם גלגלי השמים. שפינוזה מהתל בזה ואומר (בספרו עטהיקא סוף חלק ראשון) „אם הדברים מעוררים את האזנים, יאמרו שהם משמיעים קול רעש או הֵד או נגינה, והנגינה הזו בלבלה את בני האדם כ"כ, עד של דעתם גם האלהים יתענג בה, והיו פילוסופים אשר נפתו להאמין, כי התנועות השמימיות הן בערך נגינה". וכאלו מוסב לעומתו אומר הר"א אבן עזרא על „מקולות מים רבים" (תהלים צ"ג) „וזה לאות כי לגלגלים קולות וכן כתוב ביחזקאל כקול מים רבים ואלה הקולות לא ישמעו החרשים כאשר לא יביטו העורים מעשי ה׳ הנוראים". ונמצא הדמיון הזה גם אצל עמים אחרים, באמונתם אז כי הכוכבים הם בעלי נפשות והמה מין מלאכים המנגנים זמירות לאלהים. ביחוד היה הכוכב נוגה (פֶעֶנוס) והוא כוכב הבקר מיטיב נגן בשמים כנ"ל בכתוב ברן יחד כוכבי בוקר. ככה דמו להם הפרסים הקדמונים אחר המלאכים שלהם בשם אנהיד שהיא נוגה היפיפיה המנהגת בנגינות את מערכות הכוכבים, וכן אצל הערביאים כוכב הבוקר זהר (Sohre) היא נוגה בתואר עלמה תופפת במחולות מחנות הכוכבים במסלותם. במ"ע Neuzeit לשנת 1862 מעיר המשורר פראנקל כי אנשי העם בארץ ביהם מדמים כי המלך דוד בן ישי יושב בירח והכנור בידו לנגן, והיה האיש אשר יביט בפני הירח בעת יִתַּר אחד מיתרי הכנור ממקומו יוכה בסנורים, ולא הבינו המו"ל שם מה ענין דוד אל זה? ובאמת היא אסמכתא על הכתוב „עורה הנבל וכנור אענרה שחר" (תהלים נ"ז) שהוא כוכב השחר היינו כוכב הבוקר הנ"ל, כמליצת המשורר הערבי האטיפי:

הקונה: מה זה תאמר? האם אחר אנכי, ואינני האיש המדבר עמך פה?

פתגורס: עתה אתה בגפך; אכן לפנים היית וחיית בגוף אחר ובשם אחר נקראת, ובימים הבאים תתגלגל עוד הפעם בגוף אחר, כי הנפשים פורחות מגוף לגוף, וכאופן וגלגל יתגלגלו ויתגוללו מגו לגו אחר עד קץ הימין [20].

המכונן מיתרי כנור נוגה בקרני השמש, וכעין שדמו בכלל את מלאכי השמש פיבום היליום ואפוללו כמטיבו נגן, וחכל נובע ממקור דמיון אחד.

[20]) אמונת הגלגול, אשר מקורה בארץ הודו, הביא פתגורס מארץ מצרים אל היונים, ומהם נתפשטה לעמים רבים, והגיעה דרך צנורות הגנוסטיקים עד מקובלי אומתנו, שיש להם שלהן ערוך גמור על זה, הוא ספר הגלגולים לר׳ חיים ויטל עפ״י רבו האר״י, אמנם בתלמודים ובמדרשים נזכר הגלגול כה וכה אך בשמץ רמז כמו פנחס זה אליהו וכדומה, ולא בצדק מיחס יוסיפוס פלאוויוס אמונת הגלגול לכל כת הפרושים, ע״כ ראינו שכמעט כל החכמים בעמנו המתנגדים לחכמת הקבלה לא האמינו גם בגלגול, מהם החרישו ממנו ולא הזכירוהו כלל, כמו הרמב״ם הר״י הלוי בעל הכוזרי ובעל חובת הלבבות, ומהם לחמו כנגדו בכלי זיין ההגיון, כמו הרס״ג בספרו אמונות ודעות מאמר ששי, הראב״ד בספרו אמונה רמה ח״א פ״ז, ר״ח קרקש בספרו אות ה׳ מאמר ד׳ דרוש ז׳, ובעל העיקרים מאמר ד׳ פכ״ט, רש״ט שפרוט בספרו צפנת פענח, ורי״א מודינא בספר מיוחד „בן דוד" ואחרים, והיו בקרב חכמי עמנו האחרונים גם מתוך ואומר כי רס״ג השיג רק על אמונת הגלגול כפי מה שהאמינהו פיתגורס, כי הנפשות פורחות תמיד באויר ומוכנות להתחבר עם כל הבא לנגדם, אבל גלגול הנפש עוד הפעם באיזה גוף להטהר ולהצרף מזוהמתה האמינו גם אותם בעמנו שאינם מהמקובלים, והרב בעל תוי״ט בהסכמתו על הספר עמק המלך מפלפל ע״ז ואומר: „מחלוקת ישנה היא בין חכמי הדורות שלפנינו אם לדרוש בקרבנו סודות הקבלה או לא, זולתי ענין הגלגולים שאף שבתשובה להגאון ז״ל בן חביב אוסר לדרוש ברבים בהם, אך ראותי שהחכם השלם מו״ה יצחק אברבנאל בפ׳ כי תצא אומר שהרבה מהפילוסופים

הקונה: אם כן לפי דעתך לא אמות לשחת לנצח נצחים, כי אם אתהפך כחומר חותם מתמונה לתמונה— אמנם רב עתה, הרף, הגידה נא לי מה זה תאכל?

פתגורס: אך דבר מן החי לא יבא אל פי, ובלעדיו אוכל הכל מלבד פולים [21]).

הקונה: מדוע לא תאכל פולים? האם תגעל נפשך בהם?

פתגורס: לא תזמהו חיתי? אבל קדושים הם. הפול הוא פרי קודש [22]) הלולים, מפני שהוא מן הזרעונים המלאים זרע, וכל זרע קודש הוא; וגם אם יפשוט הפול את עור קליפתו בעודנו באבו מתראה בו כעין דמות אבר הלידה בנוקבא [23]) אות ברית המעור הקדוש גם הוא.

הקדמונים של חכמי יון עפ"י חקירותיהם בטבעיות המציאו ענין הגלגול לזה י"ל שאינו בכלל שאר סודות הקבלה וראוי לגלות אותם".—

[21]) Bohnen, ובתלמוד מכונה „אפון" לפי גירסת המעריך בירושלמי שבת פ"ט ה"א: הבעל ראש גויה וכאפון, שר"ל הבעל שהיו עובדים בימים ההם היה כעין זכרות אדם והיה קטן כגרגיר של אפונים שקורין Bohne.

[22]) מין הקטנית שקורין פולים היה במסתרי העכו"ם קודש לאלהות התולדה והפו"ר, שע"כ אכלו אותו נשים עקרות ברומי בבואן להיכל יונא לוצינא אלהית הפריה ורביה להתפלל על פרי בטן, וע"כ היה הפול אסור באכילה אל הברהמנים בהודו ואל הכהנים במצרים ואל חברי אורפעוס (קלעמענס חרוז השגור בפי בעלי סודות אורפעוס לאמר: „אכילת פול תועבה לאדם כמו היה ראש אביו") ואל תלמידי פתגורס ואל המוקדשים במסתרי Eleusis.

[23]) מעצם טעם כזה היה גם האגוז קדוש לכח התולדה במסתרי העכו"ם ובסודות המקובלים (עיין ע"ז בס' עץ חיים לרח"ו שער קליפת נוגה ובמקומות אחרים שם) בטעמו בספר שער הסוד והיחוד והאמונה לר' אליעזר מגרמיזא בשער הכבוד שדורש עה"כ אל גנת אגוז ירדתי

ואם יניחו פולים מבושלים במספר לילות מינו להם לאור נוגה הירח אז יהפכו לדם. והאחרון הכביד הטעם כי קרואי העדה בערי היונים יבחרו זקני העיר ע״י פולים [24].

הקונה: מה נמרצו דבריך — אולם הבה פשוט נא בגדיך, למען אבחנך ערום כדרך העבדים הנמכרים בשער — אי שמים! הן ירכו זהב מופז! [25] הנמצא איש כמוהו? אך אל ולא אדם הנהו! הנני לקנותו, מהרו הגידו מה מחירו?

מערקור: עשרה בכרים.

הקונה: שלי הוא, הא כסף מקנתו.

יופיטר: כתוב זכרון בספר מאיזו ארץ הקונה הנהו.

מערקור: כפי הנראה הוא מארץ יון שבאיטליא

בגימ׳ זה עומק המרכבה בין תבין כי האגוז... ולמעלה ממקום אחר יוצא מצועותיו כמין זכרות ומשם יונק.. „וזהו רמז נוסח הברכה (מקורה מבעל הלכות גדולות) הנקראת ברכת בתולים אחר בעילת בתולה: „אשר צג אגוז בגן עדן״ —· והרמב״ם שונא סודות יודעי ח״ן התנגד לברכה הזאת וכותב שאין לאומרה.

[24]) ככה יש אומרים שאין האיסור הזה לתלמידי פתגורס מובן כפשוטו, כי אם ברמז פרישות מענינים מדיניים שקורין פוליטיק אשר המתעסקים בהם מודיעים רצונם ע״י פולים בקלפי, :כבר העיד ארים-טוקסנוס כי באמת אכל פתגורס בעצמו את הפולים ואהב אותם מאד.

[25]) לפי שיח וסיג ההמון היה לפתגורס שוק של זהב, אשר הראה אותו אל המכשף מעם הסציטים אבארים, והאמינו בדבר כהויתו הרבה חכמים קדמונים, כמו פלוטארך המחדש את האגדה הזאת בספרו Numa ומחליט כי פתגורס עשה בלהטהו אשר בעברו בהר אולימפ בתוך העם הרב הנאסף שמה הראה להם את שוקו האחד שהיה זהב טהור.

התחתונה; אכן לא לבדו הוא כי שלש מאות קונים [26] השתתפו עמו.

יופיטער: יקחוהו לצמיתות! [27] העמידה בשער פילוסוף אחר.

דִיוֹגֶנֶם — Diogenes [28]

מערקור: האקח את האיש הלז הנתעב והנאלח כטבול בשחת בוץ יון?

יופיטער: קחהו; אולי יִמָּצֵא לו קונה.

מערקור: (קורא): קרב הנה איש נושא חבית על גב כתפיו הערומות! מי חפץ לקנות איש חיל רב פעלים בן חורין?

הקונה: מה זה תקרא בן חורין?

מערקור: כן, בן חורין הוא.

הקונה: איך תמכור בן חורין ממכרת עבד? ומה תעשה אם יביאך האיש הזה במשפט גונב נפש איש ומכרו?

---

[26] זה היה מספר תלמידי פתגורס אשר שמעו לקחו בפתרסיא, ומלבדם היו לו עוד שש מאות תלמידים בחשאי, אשר באו אליו בלילה להקשיב את למודיו בלחישה, והיה להם מורא רבם כמורא שמים, וכאשר שאלו את אחד תלמידי פתגורס בהחליטו איזה דבר לאמר: מי יברר זאת? ענה ואמר: הוא בעצמו אמר את הדבר.

[27] פתגורס לא מת כמות כל אדם, כי לפי מסורה אחת בפי פלוטארך שרפו המון העם את פתגורס חי בהיותו בארץ איטליא בעיר מעטאפאנטא, ולדברי אחרים *) המית פתגירס א"ע ברעב בהיותו כצבי מודח שבע רוגז בעיר ההוא בהיכל בנות החכמה (Musen).

[28] בחיר כת הקיניקים או הכלביים, אשר להתנגד אל אנשי דורותיהם הרורפים אחרי תענוגים ותפנוקים בהפרזה יתרה, נטו המה אל

---

*) ראה בספר Pythagore מאת הלירפסי Chaignet ח"א צד 90.

מערקור: אל יפול לב איש עליו; גבר כמוהו לא יצעק חמס על ככה, כי גם בכור הסבלות הנהו חפשי בדמיונו.

הקונה: אבל מה יועיל ומה יסכון אדם מטורף כמוהו, אשר חלאתו בו ונגעו בראשו? אך חוטב עצים או שואב מים יהיה.

מערקור: אל נא, היה יהיה לך שוער הפתח ושומר הסף, ותמצאהו נאמן לפניך ככלב נאמן אל אדוניו, כי כן נקרא „כלב" גם הוא **).

הקונה: אי מזה הוא? ומה משלח ידו?

מערקור: שאל את פיו ותדע הכל אל נכון.

הקונה: זחלתי ואירא מגשת אל בעל פנים נזעמים כמוהו, פן יבולע לי, כי יחרוץ לי לשונו ככלב נובח, ישכני או ידחני למדחפות. הביטה וראה איך ירים מקל חובלים בידו, ועיניו מזרות כעס וחמה.

מערקור: אל תירא ואל תחת כי כלב ביתי

הקצה האחר לחיות במסכנות ובחוסר כל, להראות בזה איך צרכי החיים מועטים לאדם המסתפק במועט. ע"כ קראו להם בשם „כלביים" כי היו ככלבים בשוק. דיוגנס היה פילוסוף נודע כדבריו הנמרצים המחוכמים והמחודדים. אלכסנדר הגדול מלך מוקדון הלך אליו עם חיל צבאו לראות פניו וימצאהו מטיח בטיט את חביתו אשר גר בתוכו ברחוב העיר. אחרי אשר השיב אל המלך דברים נבוחים על כל שאלותיו, אמר לו המלך: שאל ממני מה אתן לך. אם מצאתי חן בעיניך, ענהו הפילוסוף, צו את אנשיך וימו ממולי ולא יהיו לפני כצל בעד השמש המיכש את התחבית שלי. אז דבר המלך הגדול תלמידו של אריסטו את פתגמו הנודע: „לולי הייתי אלכסנדר, כי עתה חפצתי להיות דיוגנס"! —

**) רומז על כנוי הנ"ל לאנשי הכת שלו „קיניקים" מן קינוס שהוא כלב בלשון יונות.

כמוהו איננו נושך, אם גם חורץ לשונו וחורק שיניו כמשפט הכלבים.

הקונה (אל דיוגנס): עתה אחי הגידה נא לי מאין אתה ואיפה מקום מושבך?

דיוגנס: מִכֹּל בַּכֹּל.

הקונה: אל מה ירזמון מליך?

דיוגנס: אזרח התבל אנכי.

הקונה: נשמת מי תצא ממך? ומי הוא זה איש מופתך?

דיוגנס: שמשון הגביר הוא הערקולוס.

הקונה: אמנה, המקל אשר בידך דומה אל מחי קבלו; אכן מדוע לא תעטוף עור ארי כמוהו?

דיוגנס: מכסה עורי הוא המעיל אשר אתה רואה על בשרי. מלחמה לי כמו להערקולס בנעימות החיים ובתאות העוה״ז, אך לא כמוהו בפקודת אחרים כי אם בבחירתי החפשית לטהר את העולם ממחלה הזאת.

הקונה מחשבה רצויה. עתה אמור לי במה כוחך גדול ומה אומנתך?

דיוגנס: גואל המין האנושי אנכי, פודה בני האדם משחת מדות גרועות, רופא חֹלי רוח אני, ובכלל הנני נביא האמת והחופש.

הקונה: הבה, אדוני הנביא, נאה דורש ונאה מקיים, מה זה תורני ואת מה תאלפני אם אקנה אותך לי לעבד?

דיוגנס: בראשית אסור ממך כל רגש רך וענוג ומפונק. אחנך ואלמדך לחיות במסכנות, לאכול לחם יבש נקודים, וללבוש אדרת שער בלה ומטולאה. זו דרכך על הארץ: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ

תשכב. כל כספך תבער מקרבך ותשליכהו במצולות ים נשיה. אל תראה חיים עם אשה ובנים ובנות לא תוליד, גם בגוש עפר ארץ מולדתך לא תדבק, כי כל הענין אשר נתנו האלהים לבני האדם לענות בו תחת השמש הבל הבלים הוא. אם כחך ברגליך ואונך במתניך לך לך מבית אביך ומארצך, והלכת באשר תלך, וישבת עירירי ככוס חרבות על מגדל בודד, או כקפוד על שן סלע גלמוד, או תזחל בחבית כתאו וזמיר, ועל שכמך תשא מלתחה מלאה קציעות תאנים ושרשי רתמים וקטפי מלוח ופקיעות שדה ומגלות ספרי קלף כתובות פנים ואחור [30]), כי אז תהיה מאושר בארץ, וכל מלכי תרשיש ואופיר לא ישוו לך. עור בשרך יהיה כעור השנהב, ואם יכוך זדים בשוטים ויסרוך בעקרבים, לא תחוש ולא תרגש ולא תדע מכאוב, כי בשרך יהיה נחוש וכוחך אבנים.

הקונה: הוי סכל! מה זה התבענה שפתיך הומיות פתיות? מוסר עקרבים לא יכאיב בשרי! המגן צב על בשרי ואם שריון עקרב על עורי?

דיוגנס: רוחך ידון בך לכלכל כל מחלה כגבור כובש את יצרו, לא עור בשרך בלבד כי גם ערפך ברזל ומצחך נחושה כנמר לא יחת מפני כל, כמלך כעבד כנקלה כנשוא פנים יהיו שוים בעיניך, כי

[30]) רגילים היו הקדמונים לכתוב מגלות ספריהם (Volumina) בעבר הנגימי שלהן בלבד, אכן כת הקיניקים אשר כל חפצם וישעם היה להסתפק במועט מן המועט הסכינו לכתוב כגלותיהם גם בעברן החיצוני, כאשר עשו גם ת"ח עניים אחרים — ובזאת נבין הכתוב (יחזקאל ב׳) „...מגלת ספר.. והיא כתובה פנים ואחור..״ כמנהג נביאים עניים,

אז כל באי עולם אליך ישגיחו אליך יתבוננו ויאמרו, אך איש חיל רב פעלים מלא כח וגבורה האדם הזה. זאת לא זאת, לשונך תצמיד דברי בלע להתקלס בכל עובר ושב, עור פניך תעשה לקמטים, וצערך יצר כאיש נדהם תפוש ברוב שרעפיו בקרבו. גם הכלם לא תדע. הסר ממך כל רגש בשת וכלמה, וכל מעשיך יהיו דומים למעשה בהמה. שמור רגליך ללכת תמיד במקום שרבים מצוים, אבל התרחק מהם ואל תשאל בשלום אדם, וכי יברכוך טובים אל תענם דבר, כי חפשי אתה איש דרור בארץ, בן חורין אתה בכל מעשיך: אכול ושתה בחוץ, הסך רגליך ברחוב העיר, והיה כאשר תריד וקצת בחייך, אכול תאכל רמש־ים חי [31]) ותמות. הא דרכך אשר יובילך אל האושר האמתי.

הקונה: יגער בך השטן, איש משוגע ממראה עיניו! הכזה דרך האושר אבחרהו?

דיוגנס: אושר קל ונוח להשיג לכל אדם בכל מקום ובכל זמן. אין צורך לזאת לא חכמה ולא תבונה, מאושר תהיה בחייך גם אם אדם פשוט אתה מן השוק בלי תרבות ובלי מדעים, תהיה בורסקי או חרש ברזל או סרסור או רוכל מחזר בעירות, ובכל זאת תהיה לאיש מופת בעיני ההמון —

הקונה: הרף, לא עוד אבקש תורה מפיך כי נסכלת. ואף גם זאת אקנה אותך בשני שקלי כסף, הירצה הדבר, מערקור?

---

[31]) הנקרא Polypus ובל"א Tintenifsch באופן הזה המית הפילוסוף מעספוס א"ע וכן דיוגנס לפי המסופר.

מ ע ר ק ו ר : קחהו הלאה, למען הרחק מאתנו לשון מדברת גדולות כמוהו, כי אך זאת חפצו לשפוך בוז וקיקלון על כל עובר.

אַרִיסְטִפּוּס — Aristyppus [32]

י ו פ י ט ע ר : הביאו עבד אחר, את האיש הלז מאי קירענע, לבוש בגדי חופש כליל בהדרו, מסלסל בשערו ועטרת פרחים על ראשו.

מ ע ר ק ו ר : קורא בחיל: הביטו נא וראו הנה! הא לכם עבד רך וענוג, אשר אך עשירים יוכלו לקנות אותו. מי האיש החפץ חיים טובים מלאים נחת דשן? מי גבר יחיה באותו לשבוע שמחות בנעימות החיים? מי יקנה את העבד הזה המשועבד לתפנוקים, ויודע להלוך נגד החיים בתענוגי בשרים?

ה ק ו נ ה : סור הנה, פילוסוף עוטה הוד והדר, והגידה לי במה תגביר חיל לעבוד את אדוניך?

מ ע ר ק ו ר : חדל ממנו ואל תלאהו בשאלות, עיניך הרואות כי מנת כוסו רויה, ראשו סובב הולך כשוכב בראש חבל, ולשונו לחכו דבקה, ולמה זה תשאל מאתו נצורות והוא לא ישיבך דבר, כי היין הבוגד הכביד לשונו כעופרת.

ה ק ו נ ה : אולם מי זה יקח לו עבד אשר שררו כאגן הסהר לא יחסר המזג? ידיו נוטפות מור ושמן משחת ראשו יורד על פי מדותיו. ראה נא גם ראה איך

---

[32]) פילוסוף נודע, איש מדות אשר לפי שיטתו נהג בחייו להפך מן הקיניקים, באמרו כי נקיון הגוף והחיים .צמדים ילכו עם טהרת הנפש במדות, ואיש מגואל בגופו הוא אי-נקי גם במדותיו.

לאטו יתנהל ובכבדות יתנהג, מתהלך ננער כארבה ונטוי כגדר הדחויה. מי יתן ואדע מה זה יפעול עוד ומה מעשהו יומם ולילה?

מערקור: הנהו איש רעים להתרועע, אוהב יין ושמן, עטרת גאות שותי שכר, משחק בסוד עליזים כמלך בגדוד, ולו חך יטעם בוחן ובודק כל גנזי מלאכת צלי אש ובשל מבושל במים. הוא ערך משטר וסדרים בתענוגי החיים, לרוות דשן ולשבוע חלב משלחן הערוך בתבל לבן האדם. עיר אטהען גדלה אותו על ברכי למודיה, ושרי סיציליא נשאו פניו וכבדוהו בהיכלי תפארתם [33]. תורת חיים שלו תלמדהו לבוז לכל אדם, לחיות בידידות עם כל איש, ולמוץ מכל דבר עסים נופת העונג באשר הוא שם.

הקונה: אנא בקש לך קונה אשר יחשוב זהב כעפר, ואנכי לא התאויתי לתת כספי במחיר עבד מפונק מנוער ואחריתו יהיה מנון.

יופיטער: (אל מערקור) כפי הנראה אין קונה לעבד כזה [34], שטה ממנו וחדל. הביאה לנו פילוסוף אחר — הגישה הנה שני האנשים האלה גם יחד, אשר האחד שוחק תמיד על אולת בני איש, והוא מעיר הכסילים היא אבעדרא, והשני בכה יבכה מאין הפוגות על סכלות בני אדם, והוא מעיר עפעזים.

מערקור (קורא): הו! הו! בואו הנה! גשו שניכם

---

[33]) הפילוסוף הזה חי ימים רבים בסיראקוס בבית המלך דיוניסוס.

[34]) רומז על הנודע כי אריסטיפוס לא יסד כת מיוחדת, אף אם היו לו איזו תלמידים בני בלי שם.

יחדו, זוג תאומים מתחלפים בתכונתם! — שאו עיניכם וראו שני עבדים עולים בחכמתם ובתכונתם על כל בני גילם.

הקונה: איככה מתהפכים שני האנשים ההם במסבות אפני רוחם או מזגם! האחד מתנועע מרוב שחוק המלא פיו כרואה במשחק קופים דוהרים כאבירים, והשני קודר מתהלך כצל בצלמון ודמעתו על לחיו —

דֶמוֹקְרִיטוֹס — Demokritos [35].

ועתה מה לך מצחק כי תעיר ותריע בשחוק מרבה להכיל?

דמוקריט: הא! הא! הא! העוד תשאלה? הלא כל הרואה והשומע אתכם ואת כל מענה ענינכם תחת השמש, במנו כאובות חדשים יבקע משחוק, כי צחוק יצחק לכם ולהבליכם.

הקונה: האמנם? אם לא הצחוק היה לך עלינו? הכי כל דברת בני אדם אך שחוק וצחוק, וכל מעשיהם כשעשוע ילדי זקונים בעיניך?

דמוקריט: הבל אתם אפס מעשיכם ופעלכם מאפע, הבל כל בני אדם, גם קנאתם גם אהבתם גם שנאתם במאזנים לעלות המה מהבל יחד. אך משחק תעלולים

---

35) פילוסוף נודע בשערים ברוב חקירותיו העמוקות בטבעיות, ביחוד בבחינת שיטתו במציאות ישיים זעירים בשם אטומים שהם ראשית כל יצור והתחלת כל היקום באלפי רבבות חליפותיו ותמירותיו. המון אנשי דורו שותחו עליו כי שחק וצחק תמיד על הבלי בני אדם, ומקור השיחה הטפלה הזו נראה בהיותו בעיר הכסילים אברערא שעשו ודברו שטותים בכל עת ובכל שעה וחשבו את שטותם לעניני חכמה ודעת, שעליהם הוכרח דמוקריט למלא פיו שחוק כל היום, עד אשר באחרונה נלאת לשחוק עליהם והוכרח לעזוב את עיר מולדתו עם השוטים אשר בקרבה.

כל התרגזכם ושאננכם בעסקיכם, וכל תנועותיכם ותנואיתיכם בעיני רק הבלי אטומים (Atome) מפזזים ומכרכרים באבק השמש בעולם ריק ונבוב.

הקונה: הבל אך אתה, ריק מוח, והבל יפצה פיך. הוי קשה פנים ועז מצח, הלהתחכם תאמר מכל באי עולם ומתים מחלד?

הֶרַקְלִיטוֹס ... Heraklitos [36]

שמע אתה רעהו הטוב ממנו, הנך חכם בעיני יותר מרעך הפושק שפתים. ועתה הגידה נא לי מדוע אך בכה תבכה ועיניך פלגי דמעות תרדנה?

---

[36]) פילוסוף מסתתר בחביון עוז, מתחבא בחקירותיו בנסתרות הטבע אשר שם בסתר ספרו במליצות חידות. סוקראטס אמר עליו: המעט שאבין מספרו יברר לי יקר תפארת השאר שלא אבין, ובאמת השרידים אשר נשארו מלמודיו מוכיחים את מבטיו העמוקים והחודרים במחקרי הטבע יותר מרוב החכמים הטבעיים בקרב היונים. בימינו השתדל לרדת לסוף דעתו החכם הנודע Lassalle בספרו הנפלא: Die Philosophie d. Heraklit d. Dunkeln ומראה לדעת איך שאב הראקליט את שיטתו הנסתרה מתורת כהני המצרים והפרסים ומאת הפילוסוף הקדמוני אורפעוס. היראקליט היה מעיר עפעזים מקום שבת הפילוסופיא הכמוסית מקדם קדמתה (שמשם יצאה כת האיסיים ביהודה, אשר היתה למקור חכמת הקבלה בעמנו). בספר הזה ח"א צד 366 מאריך Lassalle לברר, כי כח הדבור או המאמר או ההגה או השם שבו נברא העולם, ואשר היונים קראו לו Logos, הוא אצל הראקליט אשר קים וקבל אה הסוד הזה מאת הפרסים. בלשון סתרים של הראקליט רמוזים סודות רבים על יסודות האש והמים. לפיהו יסוד המים הוא יסוד החיים (Lassalle II S. 66) כי המים הם זרע היצירה (שם צד 65 u. 70) הים מכונה אצלו: זרע יצירת העולם (שם בצד 180) — כמו בס' שערי אורה לר"י גיקטיליא „לפעמים נקרא שם אדני בכנוי ים" — על יחוד וערך האש והמים בשיטת הראקליט מאריך Lassalle בספרו

הרקליט: הי! הי! הי! איך אתאפק ולא אבכה בראותי כל מענה הענינים תחת השמש אבל אבלים, וכדור הארץ קודר בקדרות ענן מכסהו. כל אושר התבל בין לילה גז חיש ויעף ולעומת שבא כן ילך. הארץ היא קבר פתוח וחיי האדם אך הלוָיַת מתים. לכן מר אבכה ואתאבל על צאצאי בני תמותה כי נולדו לריק ולבהלה, ומה יתרון להם בכל עמלם תחת השמש בבוא קץ כל בשר אמת בצעם, בהגיע היום האחרון בוער באש מתלקחת [37]) בכל מוסדי התבל ויסודותיה להתם ולכלות כל היקום לאפר ולדשן ולדראון עולם. זאת תאניה ואניה בבתי נפשי, וזה לי קינים והגה והי, כי אין תקומה ליקום, והכל באשר לכל עומד כסיר נפוח על שתות תהו ובהו. ששון ואסון שכל וסכל מלך וחלך שר וצר נשתוו. עולם הפוך אני רואה תחתונים למעלה ועליונים למטה, כסילים בשמי מרומים וחכמים בגנזי תחתונים, הישר נלוז והעושק מתהלל, וכל ההוה תחת השמש אך צבא חליפות מקרים אשר בילדי הזמן ישפיקו.

הקונה: ומה הוא הזמן בעיניך?

הרקליט: ילד עושה מעשה נערות ותינוק משעשע על חור פתן.

הזת (I. 258. II. 71). — שיחת טפלה המוניה חפאה על הראקליט מנהגו לבכות ולהתאונן תמיד על הבלי עניני בני האדם.

[37]) הראקליט החליט כי האש הוא מוסד הבריאה ובאש תשחת באחרית הימים. כעין זה האמינו גם חז"ל (ע"ז י', ילקוט במדבר ב', ושלהי מועד קטן) שעתיד העולם ליחרב באש. וז"ל רבנו בחיי בן הראש בספרו כד הקמח כפ' בראשית „היו אנשי הפלגה... ועשו העיר והמגדל כדי להנצל ממבול של אש..."

הקונה: ומה המה בני האדם?

הרקליט: בני אלהים אבל גם בני תמותה.

הקונה: ומה המה האלהים?

הרקליט: בני אדם אשר אין להם תקוה למות.

הקונה: אך במשל וחידה תדבר, אחי, ודבריך סתומים והתומים תביע כאלו קול אפוד ותרפים מדבר מתוך גרונך.

הרקוליט: מה מני יהלוך אם אתם בני אדם תשמעו אלי או תחדלו?

הקונה: לכן תתמכר באין קונה אותך [38]) ולא אדונים לסבל כמוך.

הרקליט: סורו ממני גשו הלאה כלכם כנער כזקן כקונה כלא קונה, כי מום בכם משחתכם בכלכם ואין מתום בכל מדותיכם [39]).

הקונה: התבלעה חכמת האיש הזה, לא אקנהו גם הוא, כי גם שניהם משוגעים.

סוקרטס — Sokrates [40])

יופיטער: העמד עבד אחר על יד שער השוק.

---

[38]) רומז כי עם היות הרקליט ראש כת פילוסיפיא מיוחדת, לא יסד בכ"ז בית מדרש מיוחד לאורך ימים, כי עניו ומרודו טלטלוהו טלטלה גבר.

[39]) את הפילוסוף הזה חשבו אנשי דורו לשונא בני אדם (Mis-antrop), ובאמת הסכו לו אזרחי עיר מולדתו את שנאתו לבריות, כי ענו את נפשו עד אשר הוכרח להפרד מהם ולהתבודד כערער בערבה.

[40]) הוא היה החסיד שבפילוסופים היונים, ועליו אמרו שהוריד את הפילוסופיא משמים ארצה, וכגדולתו כך ענותנותו באמרו כי האו-ראקעל אמר עליו שהוא חכם גדול רק מפני שיודע שאינו יודע מאומה.

מערקור: את מי אקח? האתפיש את המבטא הלז המטייל עם בחורי חמד ומשחק עם נערים יפי תואר?

הוא לא הורה בבית מדרש לתלמידים, כי אם התהלך בחברת צעירים כמטייל לשוח בשדה, והורה את החברים המקשיבים בקולו בדרך שו"ת, טו"ם, עד שחשבו תלמידיו כאלו מבטנם יצאה החקירה. לפי פתגמו: בגוף בריא שוכנת נפש בריאה, מצאו בחורים יפי תואר חן בעיניו יותר, על כן חשדוהו ליצני הדור (ובמאה שעברה חידש האנגלי (Cumber-land) את החשד הזה) בעון פלילי, כי רבו אויביו על אשר כפר ברבוי אלהות והחליט שאין אלוה אלא אחד, ומשורר נפלא אריסטופנס (אשר לדברי האנגלי Jortin היה גדול בשאר רוח אבל בלב רע) במחזה „הענגים" שלו נתן אותו ללעג ולקלס, עד אשר הביאוהו שונאיו אל שער המשפט ודנוהו למות בסם המות בשנת השבעים ואחת לימי חייו. והפלא כי מלבד אריסטופנס היו בין חכמי דורות שלאחריו חכמים סופרים מבקרים אשר פרעוהו לשמצה בספריהם: ציצערון קוראהו: נותן הונו בנשך ותרבית *), אטהענעס מכנהו: כופר באלהים. על כן גם את תלמידו האלוהי אפלטון חרפו וגדפו מקצתם: אטהענעס קורא לו: מקנא, טהעופומפים מכנהו: משקר, סווידאס מתארהו: כילי, אולוגעלס נותן לו שם: ריק ופוחז, ובעיני פורפירס היה בעל תאוה. לכן גם המתלוצץ הנוכחי תלה בסוקרטס דמיונות תלמידו אפלטון להתקלס בו, לפי הנראה היה סוקרטס לשחוק גם בעיני מקצת הפילוסופים בדורותיו, שכן מספר ציצערון כי צענון קרא לסוקראטס בשם Scurra שר"ל שוטה מעורר שחוק בשעשועיו עם בחורים ובשיחותיו את ילדים, ובצאתו במחול שקורין מעמפיטי, ובמשליו מההדיוטים, ובמרטו זקנו ולחייו בחום הגיגו בויכוחיו, וכיוצא במנהגי שטות כאלה, „— לפילוסוף עמנו במאה שעברה הרמבמ"ן (אשר מכבדיו קראו לו בשם „סוקראטס העברי") היה סוקראטס חותם תבנית כל יקר בחכמה ובמדות, בעל נפש טהורה ורוח צרופה ומזוקקה שבעתים, אשר יעמוד לנס ולמופת לכל המין האנושי עד סוף כל הדורות.

*) עיין על כ"ז בספר Curiosités de la literature אשר כתב D'Israeli הנודע באינגלטעררה.

יופיטער: סחבהו הנה.

מערקור: (קורא) בא הנה! עלה קרח! מי האיש החפץ לקנות עבד נרצע לרגשי אהבה ריעות ידידות וחבה, והוא טהר עינים ובר לבב וקדוש יאמר לו?

הקונה: מי אתה על דגלך באותותיך?

סוקראט: איש מרוה דודים מתעלס באהבים אנכי, מי כמוני מורה דעה ומבין חכמה את הילדות והשחרות —

הקונה: מה לידידי בביתי להורות את בני נער יפה כשמש ואת בתי נערה ברה כלבנה?

סוקראט: התירא מפני חשק דודי? החשוק אחשוק בגו בו״ד מדי אאהב נער יפה עינים? ואם אעגב בבשר בטעמי יופי ונועם באהבה בתענוגים? הלא רק בנפש נעימה השוכנת בגוף נאה תקשר נפשי בעבותות אהבה זכה צחה טהורה וברה בתענוגי רוח ולא בשר.

הקונה: מי זה חסר לב יבטח בכפיר הרובץ אצל כבשה, באמרו כי אך ביפי צמרה יבקש להתענג, ואת בשרה לא יטרוף?

סוקראט: נשבעתי לך בכלב הגדול [14]) כי בתם לבבי ובנקיון כפי אלקט דודאי אהבה בערוגות לחיי עלם ועלמה!

---

[14]) הכלב היה נכבד להרבה עמים קדמונים, כמ״ש כלב מכיר את קונו, והציבו קדמוני הפרסים כלב לפני איש הקרוב למות, ומיוחד להכלב בספרי צענדאפעסטא פרק שלם, והפילוסוף סוקראטעס היה רגיל להשבע בכלב כמבטא: בכלב האלוהי (ועד היום הזה רגילה אלה במבטא Dio cane בפי המון האיטלקים בפלורענץ), שכן היו באמת הרבה אלילים להעכו״ם בצורת כלב, כמו אנובים בן אוזירים במצרים, הוא

הקונה: אי שמים! הגם הכלב בין האלהים הקדושים אשר בארץ המה?

סוקראט: הלא ידעת או שמעת מאליל „הנובח" (Anubis) בארץ מצרים, מכוכב „השירי" (Sirius) אשר בשמים, והאליל „קברי" (Kerberus) אשר בשאול תחתיה? הן שלשתם כלבים בשמים ממעל ובארץ מתחת.

הקונה: שמעתי ואדע. עתה הגידה לי אחי אי זה הלך נפשך בחיים?

סוקראט: חיה אחיה בעולם מדומה [42]) אשר יצרתי לי אף עשיתי לתלמידי בחזיונות חופש ובדמיונות דרור לאזרחים בני חורין על פי חוקים טובים וישרים אשר בראתי לי בקרב בטן ולב עמוק.

הקונה: השמיעני נא אחד החוקים האלה.

סוקראט: ראש חוקי תכנתי בדבר הנשים, וכה משפטו: האשה איננה סגולת בעלה לו לבדו לנחלה ובשמחתו לא יתערב זר, כי אם נתונה נתונה היא לכל ראש גבר, לרוות דודים עמה כאות נפשו, וחפשה נתנה לה כשפחה הרופה בלי אשם תלוי כי קרקע עולם היא.

הכלב סיריוס במזרות השמים, וכן האליל „נבחז" (מ"ב י"ז) היה בצורת כלב מלשון „הנובח" גם יושבי האיים קאמטשאטקא וגראֶנלאנד עבדו את הכלב לע"ז, והיה להסלאווים הקדמונים אליל שחור ושמו מיטא בדמות כלב, ועד היום נמצא דמות כלב בבית תפלת הארמינים. התרפים (Laren) ברומי היו לדעת פלוטארך בתבנית כלבים, גם עסקולאפ (איש כלב) היוני היה בצורתו עם ראש כלב.

[42]) המתלוצץ מיחס פה לסוקראטס את חלום תלמידו אפלטון במאמרו Republik הנודע בדמיונו העצום בתורת הפוליטיק, כי יצר לו בחזיון מדינה חפשית לכל פרטיה, ואחד חוקיה יהיה כי אנשיה יחיו עם נשיהם בשותפות חליפות זו בזו בבחירה חפשית.

הקונה: שתי אזני תצלנה גם יחד לקול השמועה הזאת! המחה תמחה את הדבור „לא תנאף“ מספר תורתך אשר כתבת לך בשרירות לבך.

סוקראט: מחיתי אותי כענן וכעב עם שאר חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם בני האדם באהבה ובריעות כאיש אחד חברים תחת השמש.

הקונה: מוזר! — ומה ראשית חכמתך בפילו-סופיא שלך?

סוקראט: שיטתי סולם עם שולבי יצורי קדם וברואי בראשית מוצב ארצה בעולם העשיה וראשו מגיע שמימה בעולם האצילות. כל אשר אתה רואה בארץ עם צאצאיה ובשמים עם כל צבאם אינגו כי אם צל צורות קדמוניות רוחניות אשר בשמי שמי הדמיונים [43]).

הקונה: יקחני אופל אם אבין שמץ דבר מכל צורותיך הקדמוניות.

סוקראט: לא יפלא בעיני, כי רוחך מוכה בסנורים או חשך לא תראה; לא כן אנכי עמדי, הנני רואה את היצור הרוחני הקדמון ממך וממני ומכל הדברים אשר תחת השמש — לעיני רוחי כל דבר כפול ומשנה רוחני וגשמי. —

הקונה: איש נבון וחכם אתה, הבה, אקנה אותך — מערקור, מה מחירו?

מערקור: הואל תן כִּכָּרַיִם.

הקונה: קניתיהו, מחר אשלם לך מחירו.

---

[43]) גם פה שם בפי סוקראטס דמיון תלמידו אפלטון בצורות הראשיות (Urideen) שלו, אשר בשיחותיו שם גם הוא את הדעה הזאת בפי רבו סוקראטס.

מערקור: מה שמך כי אדעך.
הקונה: שמי דיאָ מן סיראקוס [44]).
מערקור: קחהו ושמח בו.

אֱפִּיקוּרוֹס — Epikuros [45])

מערקור: ועתה בא. אתה הנה, אפיקורס, מי האיש החפץ לקנותו? הנהו תלמיד מובהק של הפילו-סוף ההוא הממלא פיו שחוק כל היום, ושל הפילוסוף משנהו המבושם והמסולסל, אבל נופל הוא מהם ביראת שדי אשר יעזוב לגמרי ואין פחד אלהים לנגד עיניו. בכל זאת הוא מזג טוב, איש רֵעים להתרועע, ורוח נשגב מתנוסס בו לחקור ולדרוש לאכול ולחוש ולרדוף אך טוב.

הקונה: הא לך מחירו, כי איש טוב הוא; אכן אמור לי מה מאכלו אשר יבחר בו?

---

[44]) הנבחר מחברי אפלטון ובתלמידיו.

[45]) פילוסוף נודע בחופש רעיוניו, הוא הורה לתלמידיו בבית מדרשו הנקרא פרדס *) כמו שנקרא בית מדרשו של צענון Stoa ותלמידיו מזה סטואיקים, ובית המדרש של אפלטון Akademie, וכלם היו ברחוב שדה ובקעה. והורה ביסודות אטומים כדעת דימוקריט, והאמין כמו לפניו היוני טהאלעס ואחריו חרומי לוקרעטיוס ואחרים קדמונים ואחרונים) בגשמות העולם באין רוחני בו, כי חוקי הטבע מתהפכים במשטרם לעולמי עד כפי הרכבת היסודות האטומים (Materialismus) ובשיטתו בחיים כי ישמח האדם בחלקו אף אם לא נפל לו למנה אלא קב חירובין בלבד יסתפק במעט ויתענג בו ויהי אך שמח וטוב לב ויסיר כל כעס ודאגה ורגזה מלבו, כי זה חלקו לחוש ולהתענג בעולם, ואין עולם אלא אחד.

---

*) Epikuri hortus והיה מי שסבר (ראה שד"ל באגרותיו ח"ס לד 695) שזה היה הפרדס שנכנסו בו ר"ע וחבריו.

מערקור: ממתקים ומעדנים אשר ריח דבש בהם, ביותר ימתקו לחכו תאנים יבשות.

קְרִיזִיפּוֹס — Chrysippos [46])

יופיטער: עתה קרא הנה עבד אחר, הלא הוא איש קרח וגבח מבית מדרש הסטוא.

---

[46]) הוא היה ראש הכת הידועה בעולם הקדמוני בשם „סטואיקים" אשר מרגלא בפיהם: לולי קריזיפ לא היתה סטוא בעולם. פילוסוף חריף מאד ומפולפל במלאכת ההגיון. בכלל היו הסטואיקים רגילים בפלפולים הגיוניים לחדודי, ואהבו להונות את הבריות בהיקשים הטעיים שקורין Vexir-Syllogismen, ובימי לוציאן התגאו הרבה בכשרונם להוליך תועים את המקשיבים בקולם ע"י מופתים הגיוניים בדרך פלפול שוא (Sophismen) ובהיקשים הטעיים, שככה ד"מ באמרם אל אדם המוני: גברר לך שיש לך קרנים בראשך — איככה? — את אשר לא אבדת נשאר לך, הלא? — כן הוא — לא אבדת מעולם קרנים — מעולם — אם כן, יש לך קרנים! — בימי הבינים היו גם נזירי הנוצרים (מאָנכע) אוהבים לחקות בזה את הזופיסטים הקדמונים, וקראו לזאת Klosterwitz. גם בקרב חכמי התלמוד נמצא פלפולים חרופים בלי נפקא מינה לדינא והם הידועים בשם „הויות דאביי ורבא" אשר תרגמם הרב שי"ר גייסטעס-איבונגען, שפיטצפינדרונקייטען, כי רובם היו לחדודי בעלמא, יאהבו מקצתם ממש כדרך הסטואיקים לשחק להתפלפל ולהבהיל בהיקשים הטעיים באחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן, היא מדת הקל וחומר *) כמו שמצינו במסכת דרך ארץ פרק ראשון ב"ר יוסי ב"ר תדאי איש טבריא, אשר הבהיל את רבן גמליאל בשאלת הקל וחומר שלו: מה אשתי שאני מותר בה אני אסור בבתה, אשת איש שאני אסור בה אינו דין שאהיה אסור בבתה? (שלפי"ז יכול אדם לקחת לו לאשה רק בת

---

*) אשר דרשו על דברים ידועים בל"ז רק בדרך חדוד ופלפול או על ענינים הפוכים בנוסח אחר שביטולו נראה וניכר והיה אך לחדוד ממש כמעשה הסטואיקים בהיקשים הטעיים שלהם. החכם רא"ל בספרו „סניגור" לד 138 הולך ומונה י"ב מיני ק"ו של מעשי חדודין כאלה הנמצאים בתלמוד.

מערקור: הנה זה בא — האזינו קינים, הא לכם פה לממכרת עבד הותם תכנית צדקה וחיים! מי האיש החפץ לדעת ולהשכיל הכל כאשר לכל?

הקונה: איך נבין דבריך אלה?

מערקור: זה האיש חכם ונבון, הוא לבדו ולא אחר, הוא ואפסו עוד, יודע כל חכמה ומשכיל בכל תבונה, לשונו חרב חדה, מדברו גחלי רתמים, פלפולו פלפל חריף, הגיונו תער מלוטש, היקשיו חצים שנונים, ויכוחו קשת דרוכה, משפטו כרעם בגלגל, וכח דברו מפרק הרים משבר סלעים ומפוצץ צורים, כרוח סועה וסער יעתיק הרים ממקומם וישחנם אלה באלה לאבק וחול בעיני מתנגדו, יהפוך מר למתוק וחושך לאור, ויטהר שרץ מן התורה בשבעים טעמי בינה [47].

גרושה או אלמנה פנויה) — אמר לו רבן גמליאל: צא ופרנס לי כהן גדול (שאסור לו לישא גרושה או אלמנה וא"כ לפי הק"ו ההוא — גם בת שלהן, ויוכרח הכהן הגדול להשאר פנוי אשר לא כתורה) ואני אפרנס לך העולם כלו, ונידהו רבן גמליאל בעבור זה — אם אמנם כח הקל וחומר ההוא ק"ו של שטות שיש לו פירכא) ואינו יפה מכח הק"ו של הברחן האחד האומר לחברו: אברר לך מן הדין שיש לי רשות לשלוח ידי בכיסך, וק"ו הוא: מה כיסי שאין לך רשות בו, יש לי רשות בו, כיסך שיש לך רשות בו, אינו דין שיהיה לי רשות בו? — והשני המעיז פניו עוד יותר לומר לשכנו הקרוב אליו: אני מותר באשתך מק"ו: מה באשתי שאתה אסור בה אני מותר בה, באשתך שאתה מותר בה אינו דין שאהיה מותר בה? — כ"ז הוא רק משחק היקשים הטעיים, ובכ"ז הביא את רבן גמליאל במועקה, כי לא מצא מענה נכון ע"ז, ורק בשצף קצף החרם נתפטר ממנו, כי בהיקשים כאלה אך שערה דקה מפסקת בין המדומה ובין האמתי, ועם התול ושחוק אין מדקדקים כחוט השערה.

[47]) רבים אומרים כי קריזיפ כתב באמת ספרים רבים על מלאכת היקשים הטעיים.

הקונה: אם כן קרב הנה איש חי כביר כח לב גדל העצה ורב פלאים. אמור לי מי אתה? האם לא תתעצב אל לבך כי תמכר בשער כאחד העבדים?

קריזיפ: לא, הדבר שאינו בכח ידנו להטותו לחפצנו לא ישמח ולא יעציב אותנו. ההכרח כמות איננו לא טוב ולא רע.

הקונה: דבריך אלה כספר חתום לי.

קריזיפ: לא פילוסוף ולא בן פילוסוף אתה, על כן לשוננו זרה לך ושפת לא ידעת אתה ואבותיך תשמע, מי יתן ותלמוד לדעת דרך תבונות רעיוננו בהגיון הכמה, כי אז תשכיל להבין מה היא סבה ומסובב, ובמה יבדל מגדר עִלָּה ועלול במהות איכות ובמושג כמות.

הקונה: חי נפשך וחי חכמתך אם אעזבך עד אשר למדתני מה היא סבה ומסובב.

קריזיפ: שמע נא אדוני, הנני להבינך בינה ותבא חכמה בלבך ודעת פילוסופיא לנפשך ינעם. אם יהיה איש פסח או עור, וכשל הפסח או העור באבן או באגרוף, והכה את רגלו או את עינו ושחתה, כי אז תכנה שבר רגלו או עורון עינו בשם סבה, ואת השחתת רגלו או עינו בשם מסובב.

הקונה: לזה אקרא שכל חריף כחרב פיפיות! ומה תדע עוד?

קריזיפ: אדע לשזר במשפטי הגיון קלעים מעשה רשת לתפוש בכף את המתוַכח עמי, ולהשקיע לשונו בחבלי מוקש עד אשר יאלם ולא יפתח פיו, וזה שם הפח הזה אשר פי יקבנו: היקש הטעה.

הקונה: מה גדול כוחך בבינה יתרה!

קריזיפ: האזינה אדוני, היש לך בן או בת?

הקונה: יש ויש לי, אך מה זה תשאל לבני או לבתי? הלהתחתן בי תאמר?

קריזיפ: לא, דמה בנפשך כי בנך הולך לשוח בארץ מצרים על שפת היאור, והנה התנין אשר בנהר מזנק על בנך ותופש אותו בגרונו כקבר פתוח לבלעהו חיים. ובכל זאת יש את נפשו להשיב לך את בנך בתנאי אם תשכיל להגיד לו מראש, אם באמת ובתמים יש בלבו להשיב לך את בנך, או אך מכזב ומשלה הוא אותך. מה הוא המענה אשר תשיב לו?

הקונה: הקשית לשאול. לא ידעתי נפשי מה אשיבהו למען ישיב לי חיש ילד שעשועי בטרם יהיה טרף לשן בן שחץ.

קריזיפ: אמור תאמר לנחש בריח הלז הרובץ בתוך יאוריו לאמר: ידעתי מראש כי לא תשיב לי את בני; ואז יהיה מוכרח להשיב לך את בנך, כי אם יבלעהו ולא ישיבהו לך, הלא אז ידעת מראש את מזמתו, וא״כ חייב הוא להשיב לך את יוצא ירכך כהבטחתו — ההתבוננת? ועתה עמוד ואזניך תשמענה עוד גדולות ונצורות מאלה.

הקונה: מאזין ומקשיב אנכי.

קריזיפ: היקש הקוצר והיקש אחי יוסף.

הקונה: אשמע ולא אבין מאומה.

קריזיפ: בינה בדבר: אחי יוסף ידעו ולא ידעו דבר אחד בזמן אחד, כי כאשר עמדו לפני אחיהם המשנה בארץ מצרים אשר התנכר להם ידעו כי יוסף אחיהם הוא, אך לא ידעו כי יוסף אחיהם הוא.— ועתה בין גם

בהיקש הקוצר: פילוסוף אחד אמר אל איש שדה העומד לקצור את שדהו לאמר: הנני להוכיח לך במופת חותך, כי לא תקצור תבואתך, ולא עוד אלא שאי אפשר לך לקצור את שדך לעולם. מי יתן ואשמע את מופתך החותך, ענהו האכר. האזין נא, השיבהו הפילוסוף, הן לא ימנע אחת משתי אלה, אם תקצור או לא תקצור, האין זאת? הן או לאו, ענה האכר. באופן הראשון, ענהו הפילוסוף, אם תקצור, אז לא הפסח עוד על שני הסעיפים אם לקצור או לא לקצור כי אם תקצור. בלי ספק, ענה האכר. באופן השני, הוסיף הפילוסוף לאמר, לא תפון כמו כן אם לקצור או לא, כי אם לא תקצור. ואם כן אזלת יד הבחירה ממך, ובזאת לא תקצור את שדך.

הקונה: הפלא ופלא! — אך אמור לי מה היא המטרה העליונה אשר הצבת לך בדרך חכמתך? ומה תעשה אז בהגיעך אל מרום השלמות?

קריזיפי: אז אינע ואעמול לרכוש לי עושר ונכסים ולהבריא את כוחי מראשית פרי האדמה, ולראות חיים בעמלי תחת השמש. אבל בטרם נגיע אל המטרה הזאת, יש לנו יגיעה יתרה וטורח רב, להגות בספרים רבים ושונים, לעַוֵר עינינו באותיות צעירות פורחות באויר על נייר מטושטש, לאסוף בזכרוננו משפטים עם כללים ופרטיהם ודקדוקיהם, ולהרגיל פינו בלשון מדברת גדולות ונצורות על העצים ועל האבנים, במבטא הגיוני זר ומוזר לאוזן השומע. —

הקונה: אשרי חלקך, חבלים שפרו לך בנעימים! אמנם סלח נא אם אומר לך, הן הכרת פניך תענה בך, כי איש אוהב בצע ולוקח נשך אתה, ואיך יאות כזאת לפילוסוף כמוך?

קריזיפ: הוא הדין, אך לגבר מתפלסף יאות לתת כספו בנשך ובתרבית, כי הפילוסוף לבדו יבין לעשות חשבונות רבים בפלפול הגיון, ע״כ הוא מהיר גם לחשוב חשבונות בנשך ותרבית, וברוב הגיגו לא יהשוב נשך בודד במועדיו כאשר יעשה עם הארץ, כי אם נשך כפול ומכופל, נשך בן נשך ותרבית בת תרבית, וזה על פי היקש הגיונו כזה: אם יקח פילוסוף נשך ראשון, אז יקח גם נשך יוצא ירכו, ועתה לוקח הוא את הנשך הראשון, בע״כ יקבל גם את בנו.

הקונה: הנה כי כן דרכך גם בשלמונים אשר יגמלו לך תלמידיך המבקשים תורה והגיון ופילוסופיא מפיך, היים שנים ישלמו, כי אך לחכם ונבון כמוך יאה לקחת שכר טוב במחיר חכמתו אשר יחלק ברבים.

קריזיפ: כן הוא; הן לא אקח המשכרת להנאתי כי אם לטובת שומעי לקחי, שכן דרך כל הארץ, האחד משפיע והשני מקבל. את חברי ותלמידי אחנך להיות בבחינת משפיע ואותי בבחינת מקבל.

הקונה: כונתך רצויה בהפך המשפט, כי אתה המורה הוא המשפיע ותלמידך הוא המקבל, אם אמנם יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להיניק.

קריזיפ: ערום בדעת אתה לדקרני בצנינים, לכן איסרך גם אני בשוט היקש משים מועקה במתניך, אשר לא תוכל להתהפך מצד אל צד.

הקונה: האם היקש הגיוני מוכר עקרבים וכבל נחושתים הנהו?

קריזיפ: מוסר אכזרי, כי תבא במשעל צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, לבך סחרחר וראשך סובב

סובב הולך באין מעמד. שמע נא וגור לך מפני חרב היקשי: ברצותי הנני מהפך אותך כרגע לאבן דומם.

הקונה: צחוק עשית לי! לאבן דומם? האם נבל הכרמלי אנכי אשר מת לבו בקרבו והוא היה לאבן?

קריזיפ: שמע נא ההיקש, ואחר דברי תלעיג. כל אבן הוא גוף, האין זאת? — הק. כן הוא — קר. נפש כל חי גם הוא גוף — הק. בלי ספק — קר. אתה הוא בעל חי—הק. ככה אדמה—קר. א״כ אך אבן אתה.

הקונה: הוי אכזר, חוס נא! הסר מלבי כובד האבן והפכני לבו״ד כבראשונה!

קריזיפ: התפאר עלי, כי כדבריך כן יהי. תגידה נא לי, האם כל גוף הוא בעל חי? הק. לא — קר. האבן היא בעל חי? — הק. לא — קר. ואתה גוף הנך? — הק. כן — קר. ובעל חי אתה אף אם גוף הנך? — הק. כן הוא—קר. מעתה אינך אבן, באשר בעל חי אתה.

הקונה: אודה לך על חסדך, כי כבר האמנתי להיות כאשת לוט נציב אבן מלח. ועתה אקנה אותך בכל אשר יושת עלי, כי יקר אתה בעיני, וכל חפצים לא ישוו לך. מערקור, הא לך מחיר העבד החריף הזה.

אֲרִיסְטוֹ — Aristoteles [48]

יופיטער: אל נא תעצור, מערקור, קרא לעבד אחר ויעמוד על השער.

---

[48]) הוא היה חכם כולל כל המדעים שבעולם המוחשי והרוחני׳ ואמרו עליו כי כתב ארבע מאות ספרים בחכמה ובתבונה ובדעת. למודיו בחכמת הטבע ובמה שאחר הטבע שוררו בכל העולם שני אלפים שנים בכל בתי מדרש החכמות, חכמי דור דור ונבוניו שקדו על ספריו, והיו דבריו להם ככתובין וכמסורין מן השמים, באין פוצה פה ומצפצף לנגדם.

מערקור (קורא): הבה, ראש המשאיים! עליך יסוב הכוס עתה להמכר ממכרת עבד! האזינו רוזני ארץ! הא לכם חכם החכמים ונבון הנבונים, ידיעתו המלאה הרחבה והגדושה תשתרע בצבא השמים במרום ובצאצאי הארץ באדמה, אין דבר נעלם משכלו.

הקונה: מה משפטו?

מערקור: הנהו איש סדרים וגבר משטר הגיון, שכל נכון וישר ובעל דרך ארץ ודעתו יפה לבריות, והוא כפול במתכנתו —

הקונה: כפול?

גם בקרב חכמי עמנו, ביחוד מימי הרמב"ם ואילך, היה הפילוסוף הזה כאורים ותומים, ובדברו שאלו חכמינו כאשר ישאל איש בדבר אלהים — „כאלו מאריסטו תצא תורה, אמר הרמבמ"ן, ודבר ה' מבן ניקומכוס" — הרמב"ם וסיעתו חתרו בכל עוז לבקש ולמצא תורת אריסטו בספרי קדשנו ובאמונת דתנו, עד שאפילו סודות מעשה בראשית ומעשה מרכבה מצא הרמב"ם רק בדמיונות אריסטו. אם אמנם בכל משך שני האלפים שנים הרהיבו מבקרים אחדים קדמונים כאחרונים כה וכה לתת דופי ושמצה גם בפילוסוף הזה ובחכמתו: דיוגינס די לאערטאס וציצערון ופלוטארך יגעו ועמלו לברר סכלות אריסטו והבל גאותו וגאון רהבו, וספרו עליו כי בגודל קנאתו ושנאתו נגד דימוקריטוס חפץ לדון בשרפה כל ספריו, זאך אמידים ופליניאס עצרו בעדו להפיק זממו הרע, בערכם לעיניו כי יהיה ללא הועיל מאחר שנמצא העתקות מספרי דימוקריט אצל כל העמים, ואי אפשר להשמידם מתחת השמים. ויש אומרים כי אריסטו בער באש קנאתו נגד כל הפילוסופים שקדמוהו. במאה הט"ז התערב הצרפתי Pierre Ramus בויכוח בשבת תחכמוני לברר שכל מה שכתב אריסטו הוא שקר וכזב, וכתב על הענין הזה שני ספרים, ורצו לנדות אותו, שכן באמת כמה פילוסופים נוצרים כמו קאמפאנעללא וכן וואניני ואחרים נשרפו ונחרמו על אשר ערב לבם לחלוק ולהשיג על דעות אריסטו. עד שבאו הפילוסופים קארטעזיוס ושפינוזה והכו את הפילוסופיא של אריסטו רסיסים כשבר נבל יוצרים.

מערקור: אין תיכו כברו, פנימו נבדל מחיצונו ואם תקנהו זכור ואל תשכח, כי מחציתו חיצונית ומחציתו פנימית [49]).

הקונה: ומה שרש דבר נמצא בהפילוסופיא שלו?

מערקור: הבורא הטביע באדם טובה משולשת, האחת מושבה בנפשו, השניה נמצאת בגופו, והשלישית מרחפת מחוץ לשני אלה.

הקונה: מה עמוק! ומה מחירו?

מערקור: עשרים ככר.

הקונה: הרבית במחירו.

מערקור: אל נא, אהובי, הנהו עשיר גם הוא, ומה שקנה עבד קנה רבו, והיה הוא וחכמתו ועשרו לך לעבד עולם. הרבה תלמוד ממנו, ד״מ כמה ימי חיי זבובי מות, עד כמה יעמיק קרן החמה במצולת הים, ומה היא נשמת רמשי הארץ ושרצי הים [50]).

הקונה: האח! מחקרים דקים ונשגבים כאלה!

מערקור: מה תתפלא עוד בשמעך מפיו דברים עומדים ברומו של עולם ומחקרים אחרים מסולאים מכתם אופיר בדברו ד״מ על זרע החי, ועל הולדתו, איך נברא העבור במעי אמו, וכי האדם הוא בסגולתו משחק.

---

[49]) רוב הפילוסופים הקדמונים הורו את חכמתם בשני דרכים: בדרך הנגלה (exoterisch) לתלמידים שלא נכנסו עדיין לפרדס, ובדרך הנסתר (esoterisch) לתלמידים העומדים לפני ולפנים. ראה עכ״ז Plessing בספרו Memnonium ח״ר צד 525, ועוד Stark בספרו Gesch. d. chr. Kir. פרק רביעי.

[50]) מסופר על אריסטו (עיין Reallexion של Funke) כי כאשר נלאה למצוא סבת עלית ונפילת מי הים (Ebbe und Fluth) התחמץ לבבו בקרבו ובמר רוחו הפיל א״ע אל הים וימת.

הקונה: צדקת כי יעמיק שאלה תהום רבה ויגביה מחקרו שמי שמים. הבה! אקנהו, הא לך מהירו.

פִּרְהוֹ — Pyrrho [51]

מערקור: עוד שְׁאַר האחרון הכביד, איש עפלה נפשו לא ישרה בו, מְנַתֵּר על הן ולאו, ופוסח על סעפים שונים מהופכים ומתנגדים בהעלם אחד. בא הנה, פרהו, עמוד על השער. מי האיש החפץ בו?

הקונה: הבה, אנסה דבר אליו: מה זה תדע?

פירהו: אין כל מאומה.

הקונה: איך אבין לדבריך?

פירהו: אפון ואשפוך במציאות כל דבר ישות גשמי או רוחני.

הקונה: האם אנחנו כלנו אין ואפס?

פירהו: מי זה יודע?

הקונה: הלא תדע אם נמצא גם אתה?

פירהו: לא אדע שמץ ממציאותי האמתית, כי החושים כוזבים, השכל מַשְׁלֶה ומוליך שולל, ההכרה מַשְׁגָה ההשנה מתעתעת, וכל אדם כיזב.

---

[51]) מְיַסֵּד כת הפילוסופים (Skeptiker) אשר הטילו כל דבר בספק, באמרם שאין אתנו יודע עד מה בברור גמור, ואין ביכלתנו לא לחַיֵּב איזה דבר כאמתי בברור ולא לשלול אותו כשקר מוחלט. ומרגלא בפיהם לאמר על כל: מי יודע? — וידענו דעת קצת חוקרי תנ"ך כי מחבר הספר „קהלת" היה מן כת המספקים האלה, ופוסח על שני סעפים היוצאים משני בתי מדרש היונים, מקצה מזה על שיטת אפיקורס, ומקצה מזה על שיטת הסטואיקים, על כן דבריו לעו וסותרים זה את זה, כי אמר הכל בדרך אולי, ומטרת הקירותיו היא: מי יודע או יודע שאינו יודע או אינו יודע שיודע או אינו יודע שאינו יודע.

הקונה: מה רבו ספקי ספקות האיש הזה! ספק ספקים הכל ספק—ומה אלה מאזני המשקל אשר בכפך?

פירהו: בהם אשקול מופתי החקירה אלה לעומת אלה במאזנים ישאו יחד, למען דעת מה אבן שלמה ומה שחק מאזנים, איזה יכבד ואיזה יקל, ובראותי כי בד בבד נשתוו, אוָכח לדעת שהכל תלוי ועומד בספק נצחי.

הקונה: במה יגדל כוחך לעשות?

פירהו: לא אדע כוחי, מי יודע? אולי אוכל לעשות הכל, לבד מתפוש נס ופליט, כי מרגלא בפינו: תפשת דבר לא תפשת, על כן לא אתפוש ולא אחזיק במאומה, ודבר לא יחזיק בי.

הקונה: אאמין לך, הנך למראה עיני גבר לא יועיל ולא יסכון ככלי אין חפץ בו, אולם מה תכלית חקירותיך בפילוסופיא?

פירהו: תכלית ידיעתי שלא אדע כל, שלא אראה מאומה, שלא אשמע דבר.

הקונה: הגם חרש ועִוֵר אתה?

פירהו: כמוהם כמוני, ועודנו נעדר כל כח לחוש ולרגוש לשפוט ולגזור, כי הכל כאשר לכל מפוקפק מי ידענו?

הקונה: אחזיק בך ולא ארפך. מערקור, מה מחירו?

מערקור: ככר כסף בשקל אטהען.

הקונה: הילך. ועתה אחי בעל ספק, התאמין לי עתה כי קנה קניתיך?

פירהו: לא אדע בברור גמור.

הקונה: הלא קניתי אותך ושלמתי מחירך?

פירהו: עוד אספוק בדבר, עד אשר אשקלנו במאזני שכלי.

הקונה: תשקול או לא תשקול בשכלך, אנכי שקלתי כבר הכסף, לך אחרי כי עבד סקנת כספי אתה עתה, התשמעני?

פירהו: מי יודע אם כדברך כן הוא?

הקונה: הן עדי הקורא והסוכר, עדי כספי וכל באי ויוצאי השער.

פירהו: ומי זה יברר לך כי נמצא איש פה, אם אך כראות אנוש תראה בעינים משקרות?

הקונה: הוי כסיל קשה עורף! אם עוד לא תאמין כי אנכי אדוניך ואתה עבדי, אז אברר לך הדבר תחת הרחיים במופתים חותכים ושורטים שרטת בבשרך!

פירהו: (הולך תפוש ברעיוניו ומגמגם): עוד אספוק אם יהי כן — מי יודע? ספק ספקים הכל ספק תחת השמש.

תם

בבית מסחרי נמצאו למכור אלה הספרים:

	fl. kr.
הגיוני שפינוזה מאת דר. רובין	—.30
המלאכים וחיות הקדש מאת הנ״ל	—.50
גאון יהודה או בגדי היהודים בימים הקדמונים מהנ״ל	—.75
מסתרי העכו״ם יסוד חכמת הקבלה מהנ״ל	1.50
מעשה תעתעים כולל מקור כל דעות נפסדות ואמונות כוזבות מהנ״ל	1.50
ילקוט שלמה יכיל בעשרה מאמרות ענינים ספרותים מהנ״ל	1.20
תהלת הכסילים או צואות בעור בן חמור מהנ״ל	1.—
ר׳ יהודה ארי׳ מודינא בדמיונו וצביונו, תולדות ימי חייו מרנ״ש ליבאוויטץ	2.—
מגלת ספר תולדות וזכרונות ר׳ יעקב עמדין אשר כתב בעצמו	1.50
זכרוניתי מילדותי עד מלאת לי שמונים שנה מרא״ה ווייס	1.—
אגרת בקורת על ספר הנ״ל מרנ״ש ליבאָוויטץ	—.30
עמק הבכא מר׳ יוסף הכהן הספרדי	—.60
קורא הדורות מאת דר. בערנפעלד	—.50
רבינו סעדיה גאון מהנ״ל	—.20
חקירות בקדמוניות ישראל מהנ״ל	—.20
דעת אלהים תולדות הפילוסופיא בישראל מהנ״ל	—.60
דוד חכם מהנ״ל	—.50
אגרות שד״ל לחכמי דורו ט׳ חלקים	6.—
יסודי התורה מהנ״ל	—.30

	fl. kr.
אוהב גר על התרגום עה״ת מהנ״ל	1.—
יד שד״ל הקדמה לדקדוק ש״ע ומקור הדקדוק הנ״ל	—.50
תולדות לשון עבר מהנ״ל	—.40
אגרות יהודה ליב גארדאן ב׳ חלקים	4.—
אגרות ריב״ל ור״י טוגענדהאלד	—.60
עיון תפלה מר׳ אברהם קראכמאל	—.75
אגודת מאמרים מהנ״ל	—.30
תכונת הרבנים מר׳ יהודה ליב מיזים	—.20
הסרונות הש״ס אשר נמחקו מהצענזור	—.50
הירח קבץ מאמרי התולים וחדודים על מגרעות בני עמנו לכל מפלגותיהם	—.75
העבריה קבץ ספורים ומליצות מגדולי הסופרים	—.75
זוהר חדש לפורים הלצה	—.20
מסכת עניות הלצה	—.20
מסכת שטרות הלצה	—.50
מסכת אמעריקא הלצה	—.30
ספורי בראנדשטעטטער ב״ח	1.—
ספרי שעשעים מקח כל חוברת	—.12
רבי עקיבא מספורי לעהמאן	—.40
על מפתן ימי הבינים ספור מאת סגל	—.50
פרצופים תמונות וציורים מר״נ סאמועלי	—.45
מדינת היהודים דר. הירצל העתקת בערקאוויטץ	—.45
המוכיח מוקפילד העתקת יעללין	—.80
הגדות וספורים אנדרסן העתקת פרישמאן	1.25
מורה הילדים מאת טאביוב	1.40
כלילת יופי תולדות רבני לבוב ב״ח מרח״נ דעמביצר	2.—
מכתבי בקורת ע״ד ועד ד׳ ארצות בפולין מהנ״ל	—.60

fl. kr.	
—.60	קדמוניות מפנקסאות ישנים בקראקא וועטשטיין
1.50	אנשי שם תולדות גאוני לבוב ר״ש בובר
2.—	האגרון לרבנו סעדיה גאון הוצאות הרכבי
—.20	מכח הנפש קאנט העתקת רעכעלעס
—.50	הזכרון והשכחה היימאן
—.30	בחינת עולם עם באור ותרגום אשכנז
—.30	שמונה פרקים להרמב״ם עם תרגום אשכנז
—.30	כף הסידים זכרונות לבית דוד פריעדבערג
--.40	מקבט שיר חזיון שיללער העתקת בארב
—.20	שיחות חיות ועופות מאת פאפירנא
—.25	יון מצולה ודברי אגרת
— 25	העבדות ע״פ התורה והתלמוד דר. פוכס
—.50	דיוואן לר׳ יהודה הלוי עם באור שד״ל
—.60	התאבקות איש מר׳ יעקב עמדין ע״ד הקמיעות
1.50	הדת והחיים ברודעס
1.—	כל שירי דאָליצקי ה״ר עם תמונתו
1.50	אוצר הספרות שנה שניה
3.—	אוצר הספרות שנה שלישית
1.—	אוצר הספרות שנה רביעית
—.30	דור וחכמיו ריינעס
1.80	לקורות הגזרות על ישראל גורלאנד ג״ח
—.40	מגלה טמירין ר׳ יוסף פערל
—.60	בוחן צדיק מהנ״ל
—.50	הצופה לבת ישראל ערטער
—.30	הגדה למלמדים הלצה

	fl. kr.
מאמר היחוד להרמב״ם וג׳ שאלות להראב״ע	—.30
מלחמות ד׳ מרלב״ג לייפציג	—.75
מעין גנים מהשר שמואל בר׳ ניסים מכונית	1.—
זכרון מר׳ יוסף קמחי	—.75
הגלוי דקרוק מהנ״ל	1.—
מורה הלשון לערנער	1.25
אבן בוחן מרבינו קלונימוס	—.25
נטעי נאמנים כתבי מעללער	—.80
החסיד והמשכיל	—,20
רשות היחיד בעד הרבים ברדיטשעווסקי	—.20
בית המדרש הנ״ל	—.50
רוח חן מר״י אבן תיבון	—.15
דאס פוילישע יונגעל לינעצקי	—.50
שבתיאל גאָלדפאדען	—.20
לא תחמוד גאָלדפאדען	—.30
עקדת יצחק גאָלדפאדען	—.30
ציצים ופרחים שירי גאָלדפאדען	—.30
חונן ונותן שיר הזיון מלעססינג	—.40
קשר פיעסקו שיר חזיון משיללער	—.50
ספר השמות ח״ב לספר קונקראדאנציע ווילנא	—.80
החוקר י״ל ע״י ד״ר פוקס שתי שנים ט״ו חוברות	4.50
יודישע ביבליאָטהעק פרק 3 בענדע	3.—
היהודים באנגליה ב״ה מרים מארקעל	2.—
עץ הדעת טבע, תכונה, חעמיה,	—.60
תלפיות מאסף ספרותי ברדיטשוב	2.—
ספר זכרון מר׳ ישעי׳ מאיר שפירא	—.35
יאיר אור על שמות נרדפים מלבים	—.50

Die verkauften Philosophen

von

LUZIAN.

Hebräisch übersetzt u. erläutert

von

Dr. S. Rubin.

Preis 30 kr.

KRAKAU.

Verlag von A. Faust's Buchhandlung.

1897.